

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ДРОПА ЯРОСЛАВ БОГДАНОВИЧ

УДК 336.011+336.1/.2+658.14+330.564.2]:338.1(477) [043.3]

**ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Львів – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

- Науковий консультант:** доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України
Крупка Михайло Іванович,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту.
- Офіційні опоненти:** доктор економічних наук, професор, заслужений працівник освіти України
Дем'янишин Василь Григорович,
Тернопільський національний економічний університет,
професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія;
- доктор економічних наук, професор
Корнєєв Володимир Вікторович,
Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, завідувач відділу фінансової політики;
- доктор економічних наук, доцент
Рожко Олександр Дмитрович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри фінансів, директор інституту післядипломної освіти.

Захист відбудеться “29” січня 2018 р. о 11⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, проспект Свободи 18, ауд. 115.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий “27” грудня 2017 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н. Б. Демчишак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасних умовах євроінтеграційні прагнення України активізують складні, тривалі й доволі суперечливі процеси формування фінансової системи ринкового типу. Водночас накопичилася низка проблем, що стосуються фінансової політики загалом та її окремих складових, а саме: хронічна нестача ресурсів практично в усіх сферах і ланках фінансової системи країни, падіння реального ВВП, підвищення темпів інфляції, девальвація національної грошової одиниці, збереження високого рівня дефіциту бюджету й зростання державного боргу, загострення дисбалансів у фіскальній та монетарній сферах тощо. Окрім того, світові глобалізаційні економічні процеси генерують нові вимоги до функціонування суб'єктів економіки та фінансової системи України. Нині у надскладних умовах ведення господарської діяльності, високої турбулентності фінансової системи країни, що зумовлена постійними змінами у нормативно-правовому забезпеченні економічної системи та зростаючою залежністю від зовнішніх чинників впливу, досягнення стійкого розвитку національної економіки стане можливим завдяки системному підходу до формування та використання фінансових ресурсів на усіх рівнях управління економікою (держави, суб'єктів господарювання та населення).

З огляду на це, особливого значення набуває організація менеджменту державних фінансових ресурсів, які є дієвим інструментом підтримання розвитку економіки й важливим чинником фінансового забезпечення повноважень центральних та місцевих органів влади у процесі виконання конституційних зобов'язань і проведення бюджетної децентралізації. Побудова інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки потребує активнішої поведінки держави як головного інвестора пріоритетних напрямів розвитку виробництва та основного модератора прогресивних змін і контролера ефективного використання централізованих фінансових ресурсів з метою збалансованого соціально-економічного розвитку країни.

Сучасна фінансово-економічна нестабільність спричинила виникнення ситуації, за якої у більшості вітчизняних суб'єктів господарювання постійною є проблема дефіциту фінансових ресурсів і розподілу капіталу між сферами виробництва та обігу. Оцінювання рівня забезпеченості підприємств фінансовими ресурсами, пошук джерел їхнього формування, якісне планування та визначення ефективності використання є актуальними з позиції сприйняття трансформаційних змін й стратегічних управлінських рішень кожним суб'єктом господарювання.

Водночас дослідження нинішнього стану формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств теж є важливою складовою економічної науки, адже зростання добробуту окремої людини, сім'ї, родини сприяє підвищенню заможності країни та рівня її соціально-культурного розвитку. Відтак, наукове обґрунтування напрямів розв'язання проблем, пов'язаних з управлінням фінансовими ресурсами суб'єктів економіки, є актуальним в умовах сьогодення й потребує нових теоретико-методологічних, методичних і практичних досліджень.

Окремим питанням формування та використання фінансових ресурсів держави присвятили праці такі вітчизняні та зарубіжні вчені: А. Бірман, Г. Базарова, І. Благун, З. Варналій, О. Василик, О. Ватаманюк, О. Вовчак,

А. Гальчинський, В. Геєць, В. Глущенко, Л. Гринів, Т. Гуйда, А. Даниленко, О. Данілов, Н. Демчишак, В. Дем'янишин, О. Десятнюк, В. Загорський, О. Замасло, О. Кириленко, Н. Коваленко, О. Ковалюк, О. Колодізєв, В. Корнеєв, А. Крисоватий, М. Крупка, М. Кульчицький, І. Луніна, І. Лютий, В. Опарін, К. Павлюк, Ю. Пасічник, О. Рожко, О. Романенко, Д. Серебрянський, О. Терещенко, В. Терьохін, В. Федосов, І. Чуй, Г. Шахова, Н. Швець, М. Шкробот, С. Юрій та ін.

Вагомий внесок у розвиток теорії і практики управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання зробили відомі вітчизняні і зарубіжні науковці, зокрема: М. Білик, І. Бланк, Є. Брігхем, Д. Ванькович, Ю. Воробйов, І. Зятковський, Г. Кірейцев, Л. Лахтіонова, О. Непочатенко, Л. Павлова, М. Петик, О. Підхомний, А. Поддєрьогін, Б. Пшик, Р. Слав'юк, Є. Стоянова, О. Філімоненков.

Вирішення проблем удосконалення організації формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств висвітлювали у наукових роботах вчені-економісти: С. Белозьоров, Т. Бойчук, А. Вдовиченко, В. Герасименко, Н. Дучинська, Н. Геронін, В. Гнеушева, М. Іващенко, Б. Карпінський, Ю. Карпенко, Н. Карпишин, Р. Квасницька, Т. Кізима, Л. Ключник, В. Коваленко, О. Ковтун, М. Костель, С. Лондар, Г. Коцюрубенко, Н. Нагайчук, Т. Пасажко, О. Рудницька, С. Салига, В. Смесова, Л. Худолій, О. Шаманська, О. Янін та ін.

Незважаючи на широке висвітлення у науковій літературі проблем, пов'язаних з організацією управління фінансовими ресурсами, не всі аспекти цієї складної та багатогранної проблеми з'ясовано й належно обґрунтовано. Зокрема, це стосується розкриття економічної природи фінансових ресурсів, визначення їхньої ролі у розвитку економіки, дослідження фінансово-кредитних інструментів їх мобілізації, розподілу та використання фінансових ресурсів, пошуку оптимальної структури капіталу суб'єктів господарювання, визначення допустимих обсягів залучення позикових ресурсів державою та можливості їх обслуговування, формування політики сприяння трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиції та виявленню їхньої інвестиційної поведінки на фінансовому ринку тощо. Це зумовило вибір теми дисертації, її мету, завдання і структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою частиною науково-дослідних робіт кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка “Фінансові стратегії розвитку економіки України” (державний реєстраційний номер 0112U004029) та “Формування фінансового потенціалу національної економіки” (державний реєстраційний номер 0116U001677), у межах яких проведено дослідження теоретико-методологічних основ і запропоновано стратегічні напрями підвищення ефективності формування, розподілу й використання фінансових ресурсів національної економіки з метою забезпечення економічного зростання.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є поглиблення теоретичних основ, розроблення методологічних положень і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів суб'єктів національної економіки в умовах глобалізації.

Для досягнення поставленої мети у дисертації сформульовано такі завдання:

- з'ясувати економічну сутність та сформулювати визначення фінансових ресурсів національної економіки, держави, суб'єктів господарювання і домогосподарств;
- систематизувати фінансові ресурси суб'єктів економіки за джерелами формування та напрямками використання;
- висвітлити роль фінансових ресурсів у забезпеченні сталого розвитку національної економіки України;
- сформулювати методологічний інструментарій управління фінансовими ресурсами на різних рівнях економіки;
- розкрити сутність та систематизувати інструменти залучення фінансових ресурсів у національній економіці;
- визначити, з урахуванням сучасного стану економіки України, роль державного кредитування у мобілізації фінансових ресурсів та оцінити його вплив на фінансову безпеку держави в умовах глобалізації;
- обґрунтувати вплив фінансових ресурсів суб'єктів економіки на приріст валового внутрішнього продукту України;
- сформулювати наукові підходи до розроблення стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання України;
- оцінити ефективність використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств на основі побудови моделей факторного впливу;
- розробити методику пошуку оптимальної структури капіталу суб'єктів господарювання;
- продіагностувати сучасні особливості формування фінансового потенціалу та інвестиційної поведінки населення України;
- удосконалити механізм трансформації заощаджень вітчизняних домогосподарств у фінансові ресурси з метою активізації інвестиційної діяльності;
- узагальнити іноземний досвід управління фінансовими ресурсами домогосподарств та визначити можливості його застосування в Україні;
- запропонувати концепцію модернізації управління фінансовими ресурсами розвитку національної економіки України.

Об'єктом дослідження є процеси формування й використання фінансових ресурсів суб'єктами ринкової економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи й практичні аспекти мобілізації, розподілу та використання фінансових ресурсів держави, суб'єктів господарювання і домогосподарств з метою забезпечення розвитку національної економіки України в умовах посилення впливу глобалізації.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи, які використано для отримання відповідних результатів: логічний, абстрагування, узагальнення та деталізації – з метою визначення сутності та формування понятійного апарату дослідження фінансових ресурсів суб'єктів національної економіки; узагальнення, групування і систематизації – для проведення класифікації фінансових ресурсів та інструментів їхнього залучення, формування наукових засад стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання; аналіз, синтез, індукція та дедукція – для побудови схеми руху грошових потоків між суб'єктами

фінансової системи, розроблення методологічного інструментарію та концепції управління фінансовими ресурсами національної економіки й формування інституційних складових моделі перетворення неорганізованих заощаджень домогосподарств в інвестиційні ресурси фінансової системи; історичний та статистичні методи – для аналізу стану формування та використання фінансових ресурсів суб'єктами національної економіки України; економіко-математичного моделювання, зокрема, використання множинних регресійних моделей – для дослідження впливу факторів на динаміку валового внутрішнього продукту, капіталу підприємств та фінансових ресурсів домашніх господарств України; кореляційний аналіз – з метою виявлення тісноти зв'язку між чинниками, що впливають на формування та використання фінансових ресурсів економіки; факторний аналіз – для побудови моделей впливу чинників на рентабельність та оборотність капіталу суб'єктів господарювання; рейтинговий метод – для розроблення інтегрального показника оцінки цільової структури фінансових ресурсів суб'єктів господарювання; метод порівняння – для вивчення можливостей впровадження іноземного досвіду управління фінансовими ресурсами домогосподарств у вітчизняну практику; графічні методи – для наочного відображення тенденцій і закономірностей формування й використання фінансових ресурсів суб'єктами економіки.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, матеріали Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень, Національного рейтингового агентства “Рюрік”, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем управління фінансовими ресурсами, матеріали науково-практичних конференцій, інформаційні ресурси мережі Інтернет, власні аналітичні розрахунки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні нових теоретико-методологічних положень формування, розподілу та використання ресурсів суб'єктами фінансової системи й обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо належного фінансового забезпечення стійкого розвитку національної економіки України.

До найвагоміших наукових результатів дисертації, які становлять наукову новизну, належать:

уперше:

– розроблено методологічний інструментарій управління фінансовими ресурсами національної економіки, який охоплює сукупність взаємопов'язаних елементів управління на рівні держави, суб'єктів господарювання й домашніх господарств та дає змогу визначити ключові соціально-економічні замовлення, потреби (мотиви), способи формування, виконання, аналізу і контролю за досягненням цілей та конкретизувати очікувані результати, отримання яких необхідно забезпечити у процесі стимулювання сталого розвитку національної економіки (пп. 2.1);

– сформульовано концепцію управління фінансовими ресурсами суб'єктів національної економіки як основу політики забезпечення її розвитку. Концепція включає мету (підвищення рівня відповідності обсягів і структури

фінансових ресурсів потребам розвитку господарської системи), завдання (формування необхідного обсягу капіталу, його раціональне використання, зростання доходів населення тощо), принципи (цільова спрямованість, своєчасність, збалансованість, ефективність), етапи реалізації та очікувані результати (зростання валового внутрішнього продукту, добробуту населення, забезпечення макроекономічної стабільності). Це дало змогу узгодити послідовність управління фінансовими ресурсами суб'єктів економіки та запропонувати напрями його удосконалення (пп. 5.3);

– побудовано за допомогою матричного методу моделі факторного впливу на рентабельність капіталу та оборотність фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, які дають змогу оцінити вплив таких чинників: прибутковість і завантаженість оборотних засобів у сфері виробництва, оборотність дебіторської заборгованості та її співвідношення із кредиторською, зіставлення кредиторської заборгованості і позикових оборотних коштів, забезпечення власним оборотним капіталом, мобільність й оборотність поточних активів, ліквідність і платоспроможність, структура зобов'язань та капіталу, рівень самофінансування та фінансового ризику, мобільність необоротних активів (пп. 4.2);

– запропоновано показник оцінки цільової структури фінансових ресурсів суб'єктів господарювання за інтегральним критерієм оптимальності, який охоплює такі складові: економічну рентабельність, прибутковість реалізації продукції (робіт, послуг), середньозважену вартість капіталу, загальну ліквідність, рівень фінансового ризику, самофінансування та платоспроможності. Застосування розробленого показника уможливило пошук раціонального співвідношення між власним і позиковим капіталом підприємств (пп. 4.3);

удосконалено:

– підходи до визначення поняття “фінансові ресурси” на рівні окремих суб'єктів та економіки загалом: 1) національної економіки (як вартісне вираження джерел формування майна (активів) держави, суб'єктів господарювання та домашніх господарств, що мають фондовий та нефондовий характер, формуються у процесі розподілу та перерозподілу ВВП і національного багатства, використовуються для задоволення потреб виробництва та соціально-економічного розвитку суспільства); 2) держави (як вартісне вираження джерел утворення її майна, що формується у процесі мобілізації частини доходів суб'єктів фінансової системи або перебуває в розпорядженні держави на правах власності і слугує для забезпечення виконання покладених на неї функцій); 3) суб'єктів господарювання (як вартісне вираження джерел формування активів (оборотних та необоротних), необхідних для забезпечення виробничої діяльності, виконання фінансових зобов'язань, пошуку можливостей подальшого зміцнення їхньої матеріально-технічної бази та соціального розвитку); 4) домогосподарств (як сукупність вартісного вираження джерел формування особистого майна, необхідного для забезпечення життєдіяльності, виконання фінансових зобов'язань, зростання добробуту, відтворення та подальшого соціально-економічного розвитку родини (сім'ї)). Розмежування дефініцій дає змогу глибше розкрити економічний зміст фінансових ресурсів суб'єктів економіки та виявити їхні відмінності (пп. 1.1);

– концептуальні підходи до побудови схеми руху грошових потоків між суб'єктами фінансової системи у процесі формування та використання фінансових ресурсів національної економіки, що уможливило моніторинг їх кругообігу і виявити головні напрями взаємодії та перспективи удосконалення фінансових відносин між державою, підприємствами і населенням (пп. 1.3);

– класифікацію інструментів залучення фінансових ресурсів, що, на відміну від поширених, передбачає їх розподіл за ознакою рівноправності учасників, приналежності до суб'єктів фінансової системи та характером прав (зобов'язань), які виникають під час їхньої реалізації. Це дало змогу конкретизувати способи залучення коштів підприємствами, населенням та державою (пп. 2.3);

– наукові підходи до розроблення стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання, які враховують особливості визначення потреби в капіталі, формування власних та залучених фінансових ресурсів і політику фінансування необоротних та оборотних активів. Це дало можливість визначити послідовність та згрупувати завдання процесу управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах конкурентного середовища (пп. 4.1);

– інституційні складові моделі перетворення неорганізованих заощаджень домогосподарств в інвестиційні ресурси фінансової системи за допомогою механізмів фінансового ринку, що дало змогу запропонувати напрями активізації організованої нагромаджувальної діяльності населення України (пп. 5.1);

одержали подальший розвиток:

– систематизація фінансових ресурсів домашніх господарств за джерелами формування (власні – дарування і спадщина, заробітна плата, державне соціальне забезпечення, трудовий внесок членів домогосподарства, дохід від підприємницької діяльності й організованих заощаджень; позичені – кредити та позики; залучені – державні дотації та субсидії, поточна кредиторська заборгованість) і напрями використання (нерухомість, рухоме майно, нематеріальні активи, товарно-матеріальні цінності, створення цільових фондів). Це дало змогу згрупувати способи мобілізації та елементи вкладення грошових коштів населення з метою визначення потенціалу розвитку малого бізнесу й інвестиційної діяльності домогосподарств (пп. 1.2);

– теоретико-методичні підходи до визначення понятійно-категоріального апарату у контексті дослідження фінансових ресурсів суб'єктів економіки:

а) запропоновано тлумачення економічного змісту поняття “договірний фінансовий інструмент” як особливого продукту фінансового ринку, який має форму договору або угоди і використовується з метою залучення фінансових ресурсів однією стороною й отримання прибутків та/або економічної вигоди – іншою. Це дало змогу виокремити способи залучення ресурсів суб'єктами економіки за допомогою фінансового ринку (пп. 2.3);

б) визначено сутність державного кредиту як сукупності економічних відносин між урядом та суб'єктами господарювання й домогосподарствами щодо розподілу частини вартості валового внутрішнього продукту, у процесі якого на умовах терміновості, зворотності, платності і цільового використання відбувається формування позикових фінансових ресурсів

держави. Це уможливило з'ясування ролі державних запозичень у залученні фінансових ресурсів суб'єктами економіки (пп. 3.2);

в) уточнено тлумачення поняття “заощадження домогосподарств” як сукупності майнових фондів, у процесі створення яких відбувається розподіл доходів з метою збереження майна, покриття непрогнозованих збитків, формування резервів майбутніх споживчих витрат і потенціалу для здійснення інвестицій. Їх поділяють на організовані (вкладені у фінансові інструменти та власний бізнес) і неорганізовані (неофіційні накопичення національної та іноземної валюти, дорогоцінностей тощо). Це дало змогу розкрити роль заощаджень у формуванні фінансових ресурсів домашніх господарств (пп. 4.3));

– методичний інструментарій оцінювання впливу факторів на основі застосування регресійного аналізу, зокрема на: а) динаміку ВВП (фінансових ресурсів домашніх господарств, середнього обсягу фінансових ресурсів підприємств і доходів зведеного бюджету України); б) середній обсяг капіталу суб'єктів господарювання (фінансових ресурсів домашніх господарств, вимог банків за наданими кредитами та обсягу торгів на ринку цінних паперів); в) фінансові ресурси домогосподарств (середнього обсягу капіталу вітчизняних підприємств, депозитів населення у банківській системі, надходження податку на прибуток до зведеного бюджету України та обсягу міжбюджетних трансфертів з державного до місцевих бюджетів). Це дало змогу довести, що обсяг залучених фінансових ресурсів у національну економіку є визначальним фактором нарощення виробництва товарів і надання послуг, а процеси формування грошових коштів суб'єктів господарської системи взаємозалежні між собою та обумовлюються впливом вказаних чинників (пп. 3.2);

– критеріальні підходи до вимірювання тісноти зв'язку між чинниками, які впливають на формування та використання фінансових ресурсів економіки за допомогою кореляційного аналізу. Це дало можливість виявити обернену залежність між середньозваженою ставкою ОВДП і темпами приросту реального ВВП, а також між динамікою фінансових результатів вітчизняних суб'єктів господарювання до оподаткування й державним та гарантованим державою боргом (пп. 3.2);

– узагальнення та систематизація іноземного досвіду щодо залучення вільних ресурсів домашніх господарств у сферу економічної діяльності, які дали змогу сформулювати пропозиції щодо впровадження його у вітчизняну практику, зокрема: реалізувати політику детінізації доходів населення, сприяти активізації підприємницької діяльності домогосподарств, підвищувати економічну грамотність громадян та їхню зацікавленість у заощадженнях, стимулювати розвиток небанківських кредитних інститутів тощо (пп. 5.2).

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що положення, висновки та рекомендації, сформульовані у роботі, мають практичне спрямування і можуть бути використанні для підвищення ефективності процесів формування та використання фінансових ресурсів у національній економіці. Зокрема, основні положення та пропозиції, які мають практичну значущість, пройшли апробацію і впроваджені у діяльність:

Територіального управління Рахункової палати у Львівській, Волинській, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській та Закарпатській областях у контексті розроблених автором пропозицій щодо удосконалення політики

державних запозичень та управління державним боргом, запропонованої методики оцінки ефективності формування фінансових ресурсів бюджетів із постійних джерел, побудованої моделі руху фінансових ресурсів у національній економіці (довідка № 22-19/166 від 28.03.2017 р.);

Департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації, зокрема, використано модель кругообігу фінансових ресурсів, пропозиції щодо удосконалення державного кредитування та пріоритетні напрями залучення інвестиційних ресурсів із внутрішніх джерел з метою забезпечення сталого розвитку Львівського регіону (довідка № 10-16/457 від 31.03.2017 р.);

ТОВ “Поділлянафтозбут”, зокрема, використано пропозиції щодо аналізу чинників впливу на рентабельність капіталу та формування оптимальної структури фінансових ресурсів, що дало змогу мінімізувати витрати, підвищити рівень прибутковості, оптимізувати залучення кредитного капіталу (довідка № 325/1 від 01.06.2017 р.);

ТОВ “Львівська ізоляторна компанія”, зокрема, пропозиції автора щодо удосконалення методології аналізу ефективності формування та використання фінансових ресурсів, обґрунтування критеріїв визначення їхньої раціональної структури, підвищення дієвості політики фінансування суб’єктів господарювання, що дало змогу оптимізувати джерела залучення капіталу, знизити його вартість й поліпшити фінансовий стан підприємства загалом (довідка № 286 від 10.07.2017 р.);

ТОВ “Морган Феніче”, зокрема, використано пропозиції автора щодо удосконалення політики управління фінансовими ресурсами, методики проведення факторного аналізу ефективності використання капіталу та визначення критеріїв пошуку раціональної структури фінансових ресурсів, що дало змогу оптимізувати залучення кредитних ресурсів, виявити резерви підвищення ефективності їх використання та розробити інвестиційну стратегію розвитку (довідка № 302 від 23.08.2017 р.).

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у поглибленні та розробленні нових науково-методологічних підходів формування, розподілу і використання фінансових ресурсів в економіці України, зокрема, у визначенні їхньої сутності, функцій та джерел мобілізації. Науково-методичні положення дисертації використано у навчальному процесі на економічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання дисциплін: “Фінанси”, “Фінансові системи”, “Фінанси підприємств”, “Фінансовий менеджмент”, “Фінансовий контролінг” (довідка № 2828-Н від 15.06.2017 р.). Результати дисертації також запроваджено у навчальному процесі на факультеті економіки, менеджменту та міжнародного права Інституту післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання навчальних дисциплін: “Фінанси”, “Фінанси суб’єктів господарювання”, “Фінансовий ринок” та “Фінансова санація суб’єктів господарювання” (довідка № 49 від 23.03.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, результати, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. Дисертація є одноосібно виконаною науковою працею, у якій викладено авторський підхід до розроблення теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів розвитку національної економіки України. Особистий

внесок автора у працях, в тому числі опублікованих у співавторстві, наведено у списку публікацій. З них використано лише ті ідеї, які є результатом власних досліджень. Матеріали кандидатської дисертації в роботі на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук не використовувались.

Апробація результатів дисертаційної роботи. Основні результати дослідження обговорювались і отримали позитивну оцінку на щорічних звітних науково-практичних конференціях викладачів і аспірантів економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка; наукових семінарах кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту; міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: Всеукраїнській науково-практичній конференції “Управління у сфері фінансів, страхування та кредиту” (м. Львів, 8–9 листопада 2007 р.); Всеукраїнській науково-методичній конференції “Современные аспекты финансового управления экономическими процессами” (м. Севастополь, 5–8 вересня 2007 р.); II міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій відзначенню 70-річчя з дня народження В’ячеслава Чорновола “Сучасні проблеми економіки та управління” (м. Львів, 7 грудня 2007 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції: “Проблеми формування нової економіки XXI століття” (м. Дніпропетровськ, 25–26 грудня 2009 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції “Формування ефективної моделі розвитку підприємства в умовах ринкової економіки” (м. Житомир, 24–25 листопада 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Сучасний стан і тенденції розвитку економіки країни” (м. Запоріжжя, 16 грудня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Розвиток економіки країни: можливості, проблеми, перспективи” (м. Запоріжжя, 20–21 січня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції для студентів, аспірантів та молодих учених “Тенденції сталого розвитку економіки країни: досягнення, проблеми та прогнози” (м. Київ, 27–28 січня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції “Модернізація економіки: виклики і можливості економічного зростання” (м. Київ, 15 лютого 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції для студентів, аспірантів та молодих учених “Розвиток міжнародних економічних відносин: внутрішні та зовнішні фактори впливу” (м. Київ, 24–25 лютого 2017 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Підприємництво та фінансова система: національні особливості та світові тенденції” (м. Одеса, 17–18 березня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції для студентів, аспірантів та молодих учених “Економічна політика та механізми господарювання: сучасний стан, ефективність, перспективи” (м. Київ, 31 березня 2017 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Євроінтеграційна перспектива та інвестиційний потенціал економіки: методологія, теорія та практика” (м. Одеса, 15–16 вересня 2017 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковані у 52 наукових працях загальним обсягом 230,65 д.а. (79,35 д.а. належать особисто автору), з них: 1 одноосібна монографія та 1 монографія у співавторстві; 1 підручник та 3 навчальні посібники у співавторстві (усі з грифом МОН України); 30 статей у наукових періодичних виданнях, у тому числі: 27 – у наукових фахових виданнях України, 8 – у наукометричних виданнях та 2 – у зарубіжних; 16 праць – в інших наукових виданнях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація містить вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 534 сторінки, у тому числі основний текст – 428 сторінок. Дисертація містить 33 таблиці і 80 рисунків. Список використаних джерел налічує 428 найменувань на 42 сторінках; 31 додаток подано на 37 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, визначено мету і завдання, об'єкт та предмет, методи дослідження, відображено зв'язок теми з існуючими науковими розробками, висвітлено наукову новизну і практичну значущість отриманих результатів, відомості про їхню апробацію та публікацію результатів дисертації.

У першому розділі “**Теоретичні засади дослідження фінансових ресурсів економіки України**” з'ясовано економічну природу фінансових ресурсів національної економіки, держави, суб'єктів господарювання та домашніх господарств, визначено джерела їх формування й напрями використання, а також розкрито їхню роль у забезпеченні розвитку суб'єктів економіки та суспільства загалом.

У сучасних умовах господарювання особливо важливе значення для соціально-економічного розвитку країни мають фінансові ресурси, які є головним чинником зростання обсягу виробництва товарів і надання послуг, рівня добробуту населення та заможності держави загалом. Сьогоднішні реалії у контексті внутрішніх і зовнішніх загроз, поглиблення глобалізаційних процесів та висока динаміка розвитку світових фінансових відносин зумовлюють необхідність розв'язання важливої наукової та прикладної проблеми – забезпечення відповідності обсягів і структури фінансових ресурсів потребам сталого розвитку господарської системи України.

Враховуючи сучасні тенденції розвитку національної економіки, автором підкреслено необхідність нарощувати її фінансовий потенціал, який визначено як сукупність наявних та невикористаних (потенційних) фінансових ресурсів, що можуть бути мобілізовані для досягнення стратегічних і тактичних цілей. Фінансовий потенціал відображає соціально-економічні відносини, що виникають у діяльності суб'єктів господарської системи та пов'язані з формуванням, розподілом, використанням і нагромадженням фінансових ресурсів, впливають на фінансову стабільність, визначають можливості процесу відтворення й темпи економічного зростання.

Обґрунтовано, що важливою умовою дослідження економічної природи, ролі та значення фінансових ресурсів є виявлення їхньої залежності від вартісної структури валового внутрішнього продукту. У зв'язку з цим, пошуки внутрішніх джерел зростання фінансових ресурсів необхідно проводити на мікро- і макроекономічному рівнях. Аналіз розмаїття поглядів вчених щодо розуміння сутності фінансових ресурсів національної економіки дав змогу запропонувати наступне визначення: це вартісне вираження джерел формування майна (активів) держави, суб'єктів господарювання та домашніх господарств, що мають фондний та нефондовий характер, формуються у процесі розподілу та перерозподілу ВВП і національного багатства, використовуються для задоволення потреб виробництва та соціально-

економічного розвитку суспільства. Джерелами формування фінансових ресурсів держави є податкові й неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, цільові фонди, відрахування до державних позабюджетних фондів, державні запозичення; суб'єктів господарювання – власний (статутний, резервний капітал, нерозподілений прибуток, амортизаційні відрахування тощо) і позиковий капітал, кредиторська заборгованість; домашніх господарств – дарування та спадщина, заробітна плата, державне соціальне забезпечення, трудовий внесок членів домогосподарства, кредити і позики, субсидії, дотації та ін. Модель взаємовідносин між окремими складовими економіки у процесі формування та використання фінансових ресурсів країни подано на рис. 1.

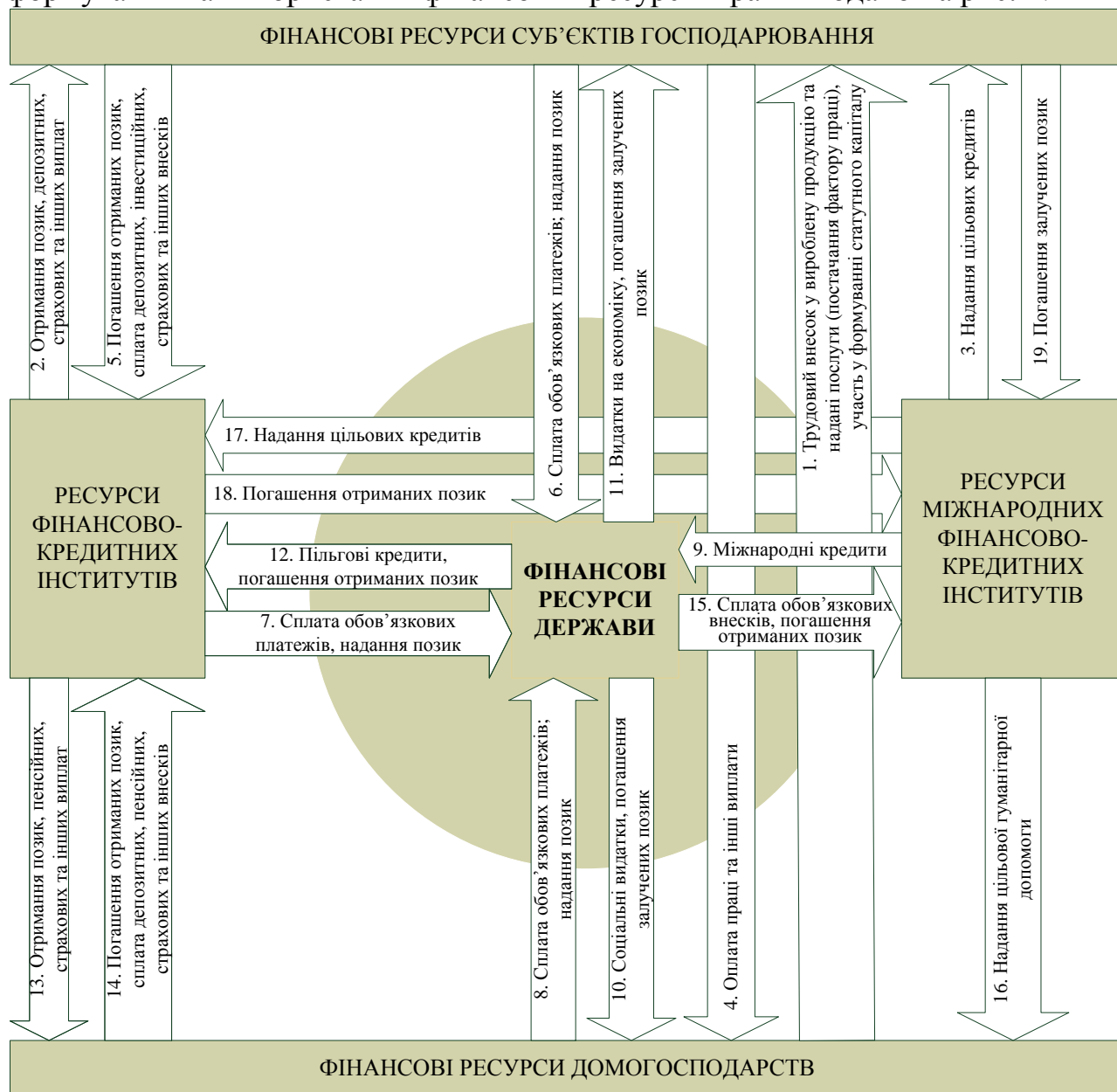

Рис. 1. Рух грошових потоків у процесі формування та використання фінансових ресурсів національної економіки

Джерело: розроблено автором

Представлені на рис. 1 напрями та кругообіг коштів між окремими секторами господарської системи країни вказують на необхідність збалансування грошових потоків, що у перспективі дасть змогу підвищити ефективність фінансово-господарської діяльності. Водночас особливо важливу

роль надають фінансово-кредитним інститутам, які забезпечують переміщення фінансових ресурсів між суб'єктами економіки та фінансової системи. Ухвалюючи управлінські рішення в галузі фінансів, органам управління необхідно враховувати можливі наслідки для усіх секторів національної економіки. У цьому випадку особливе місце належить ресурсам держави, які використовують для фінансового забезпечення діяльності бюджетної сфери, регулювання економічних і соціальних процесів й стимулювання результатів діяльності суб'єктів господарювання та населення. Утім, враховуючи широке розмаїття підходів до тлумачення сутності фінансових ресурсів держави, у дисертації їх визначено як вартісне вираження джерел утворення її майна, що формується внаслідок мобілізації частини доходів суб'єктів фінансової системи або перебуває у розпорядженні держави на правах власності і слугує для забезпечення виконання покладених на неї функцій.

Фінансові ресурси суб'єктів господарювання у дисертації запропоновано розглядати крізь призму вартісного вираження джерел формування активів, необхідних для забезпечення виробничої діяльності, виконання фінансових зобов'язань, пошуку можливостей подальшого зміцнення їхньої матеріально-технічної бази та соціального розвитку. Вони відображають внески власників у статутний капітал, отримані у процесі діяльності кредити, відтерміновані платежі, доходи від випуску цінних паперів тощо. У зв'язку з цим, фінансові ресурси підприємств поділяють на власні, позикові й залучені. До останніх доцільно відносити кредиторську заборгованість (у тому числі сталі пасиви), яка є відносно безкоштовним джерелом фінансових ресурсів. Проте якщо порушуються умови розрахунків, це джерело стає надто дорогим для підприємств, оскільки мають місце фінансові санкції. Підкреслено, що фінансові ресурси суб'єктів господарювання відображені у пасиві бухгалтерського балансу.

Особливе значення у русі фінансових ресурсів країни відіграють домашні господарства. Перебуваючи в основі фінансової системи, вони є одночасно постачальниками і споживачами різного роду економічних ресурсів, у тому числі фінансових. Нестача фінансових ресурсів у цій важливій ланці, що, зазвичай, має місце, негативно позначається на фінансовому стані суб'єктів господарювання, держави та фінансовому ринку.

У дисертації фінансові ресурси домогосподарств запропоновано розглядати як сукупність вартісного вираження джерел формування особистого майна (тобто активів фізичних осіб, а саме: нерухомості, рухомого майна, споруд, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових засобів та їх еквівалентів тощо). Вони необхідні для виконання фінансових зобов'язань, зростання рівня добробуту, відтворення та подальшого соціально-економічного розвитку родини (сім'ї).

На основі узагальнення поглядів науковців на джерела, структуру та види доходів і витрат населення, у дисертаційній роботі проведено класифікацію фінансових ресурсів домогосподарств. Зокрема, за ознакою джерел формування їх поділено на власні (дарування і спадщина, заробітна плата, державне соціальне забезпечення, трудовий внесок членів домогосподарства, доходи від підприємницької діяльності й організованих заощаджень тощо), позичені (споживчі та іпотечні кредити; позики, отримані від інших домогосподарств) і залучені (державне фінансування – субсидії, дотації; поточна кредиторська

заборгованість – за придбані товарно-матеріальні цінності, сплатою комунальних послуг, орендною платою тощо). За напрямками використання їх розподілено на рухоме і нерухоме майно (житло, автомобілі, споруди та ін.), нематеріальні активи (освіта, охорона здоров'я, дозволи, ліцензії тощо), товарно-матеріальні цінності (побутова техніка, матеріали, сировина, одяг, продукти харчування та ін.) й створення цільових фондів (нагромаджені грошові засоби на відпочинок, лікування, навчання, капітальне будівництво і ремонт, придбання житла, автомобілів та іншої техніки і т. п.).

У другому розділі **“Методологічні основи фінансового забезпечення розвитку національної економіки України”** розроблено методологію управління фінансовими ресурсами розвитку економіки України, визначено принципи і методи фінансового забезпечення, з'ясовано сутність та розкрито особливості використання інструментів залучення фінансових ресурсів, досліджено види фінансових важелів соціально-економічного розвитку національної економіки.

Обґрунтовано, що методологічний інструментарій управління фінансовими ресурсами національної економіки охоплює такі елементи: соціально-економічне замовлення, потреба (мотив), формування цілей та їх виконання, аналіз і контроль за реалізацією цілей, очікувані результати. Зазначені елементи відповідають таким стадіям організації процесу управління як планування, аналіз та контроль, мають свої особливості, виходячи з економічної природи держави, суб'єктів господарювання та домашніх господарств (рис. 2). Утім, в практичній діяльності процес фінансового забезпечення економічного розвитку реалізують за допомогою систематизації таких компонентів: фінансових методів; інструментів залучення ресурсів; фінансових важелів; форм фінансування.

Фінансове забезпечення економічного розвитку у дисертації визначено як сукупність економічних відносин, які виникають з приводу пошуку, залучення й ефективного використання фінансових ресурсів з метою покриття виробничих, інвестиційних та інших витрат суб'єктів національної економіки. Цей процес виконує забезпечувальну і регулятивну функцію. Перша проявляється у виборі видів і форм фінансових ресурсів, визначенні джерел фінансування й характеризує пасивну дію фінансового забезпечення. Інша пов'язана з впливом на процес розширеного відтворення та розвиток суб'єктів економіки, передбачає застосування конкретних методів фінансового забезпечення і характеризує їх активний вплив. Фінансове забезпечення реалізують за допомогою інструментів залучення ресурсів, які, своєю чергою, мають власні важелі впливу, що визначають характер їхньої дії. Система фінансових індикаторів та інструментів дає змогу оцінити вплив на соціально-економічний розвиток національної економіки, певної її сфери або суб'єкта господарювання.

З'ясовано, що під фінансовими методами (способами залучення фінансових ресурсів) розуміють форму вираження фінансових відносин, яка визначає конкретні способи формування і використання централізованих та децентралізованих фінансових ресурсів для забезпечення діяльності усіх ланок фінансової системи. До них належать: бюджетне фінансування; кредитування; самофінансування, інвестування, оподаткування, страхування.

МЕТОДОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ			
	ДЕРЖАВА	СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ	ДОМОГОСПОДАРСТВА
1	забезпечення надання високої якості державних послуг та реалізація необхідних соціально-економічних проєктів	Соціально-економічне замовлення забезпечення території товарами, роботами чи послугами високої якості, створення визначеної кількості робочих місць та умов для розвитку особистості	забезпечення відтворення, розвитку високого рівня добробуту домогосподарств
2	створення ефективного механізму фінансового забезпечення виконання державою покладених на неї функцій	Потреба (мотив) створення ефективного механізму фінансування діяльності підприємства	створення ефективного механізму фінансового забезпечення домогосподарства
3	визначення головних результатів, яких необхідно досягнути у процесі фінансового забезпечення сфер діяльності держави та у процесі фінансування капіталовкладень	Формування цілей визначення головних результатів, яких необхідно досягнути у процесі фінансування діяльності суб'єкта господарювання	визначення головних результатів, досягнення яких є необхідним для домогосподарства та економіки загалом
4	визначення джерел формування фінансових ресурсів та можливостей їх залучення, обсягів і термінів фінансування пріоритетних соціально-економічних напрямів та об'єктів	Виконання цілей визначення джерел формування фінансових ресурсів підприємства й можливості їх залучення, обсягів і термінів фінансування основних та оборотних засобів	визначення обсягів, джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів домогосподарства, створення різних фондів та акумуляції заощаджень
5	вплив процесів фінансового забезпечення на соціально-економічний розвиток держави та рівень добробуту населення, оцінка ризиків	Аналіз виконання цілей формування та використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання і рівня наявних ризиків	оцінка джерел доходів і напрямів витрат, наявних можливостей формування заощаджень та інших фондів, ризиків їхнього знецінення
6	зрівняння поточних фактичних результатів фінансування соціально-економічних об'єктів та програм з очікуваними та контроль за цільовим витрачанням бюджетних ресурсів	Контроль за виконанням цілей контроль відхилень за показниками, що характеризують використання фінансових ресурсів, та оцінка фінансового стану суб'єкта господарювання	контроль надходжень доходів, витрат цільового характеру та ризиків втрати нагромаджень
7	поліпшення соціального забезпечення й медичного обслуговування населення, підвищення рівня культурних послуг, обороноздатності країни, економічної безпеки та добробуту населення загалом	Очікувані результати забезпечення регіону товарами (роботами, послугами) задєкларованої якості, новими робочими місцями, досягнення планової рентабельності, високої конкурентоспроможності та приросту ринкової вартості підприємства	зростання реальних доходів і підвищення рівня добробуту домогосподарств, активізація організованої заощаджувальної діяльності з метою акумуляції внутрішньоекономічних інвестиційних ресурсів

Рис. 2. Методологічний інструментарій управління фінансовими ресурсами національної економіки
Джерело: розроблено автором

Узагальнивши підходи вітчизняних науковців до з'ясування сутності поняття “договірний фінансовий інструмент”, у роботі його визначено як особливий продукт фінансового ринку, який має форму договору або угоди і використовується з метою залучення фінансових ресурсів однією стороною й отримання прибутків та/або економічної вигоди – іншою. У процесі реалізації фінансових інструментів покупець отримує права (вимоги), а продавець – зобов'язання. Виняток становлять інструменти залучення фінансових ресурсів держави (податки та збори), оскільки вони регламентовані законодавством і є обов'язковими для виконання. Тому їхній адміністратор (уряд) отримує доходи для формування бюджетних ресурсів, а платники – право на якісну медицину, освіту, оборону, забезпечення порядку тощо. За їхньою допомогою держава перерозподіляє ВВП і створює умови для фінансового забезпечення діяльності бюджетних установ та регулювання національної економіки. Однак, у процесі реалізації фінансові інструменти перетворюються для їхнього власника у фінансові активи, а для емітента – у зобов'язання. У роботі класифікацію інструментів залучення фінансових ресурсів (рис. 3) проведено за такими ознаками: встановлення й обігу на ринку, належності до суб'єктів фінансової системи та характеру відносин, які виникають після їхньої реалізації.

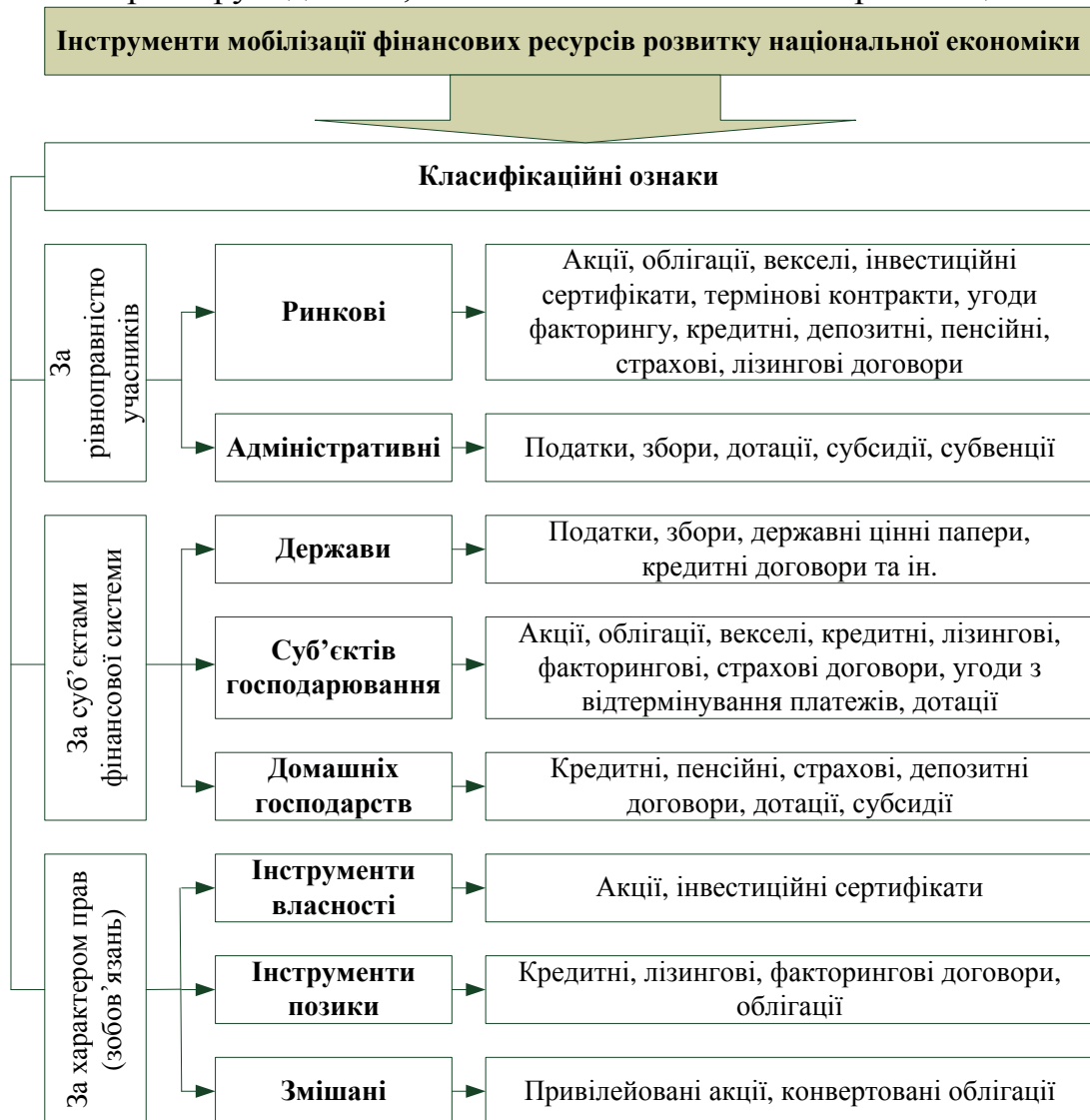

Рис. 3. Класифікація інструментів формування фінансових ресурсів суб'єктів національної економіки

Джерело: розроблено автором

Фінансові важелі є чинниками дії фінансових методів й охоплюють: прибуток, доходи, амортизаційні відрахування, економічні фонди цільового призначення, фінансові санкції, орендну плату, відсоткові ставки за кредитами, депозитами, облігаціями, інвестиції, валютні курси тощо. Їх визначають як сукупність засобів, які використовує уряд для впливу на розвиток економіки, створюючи сприятливі для цього умови, відповідно до поставлених цілей і завдань фінансової політики. Система фінансових важелів функціонує як цілісне утворення та передбачає наявність тісних зв'язків між її елементами упродовж визначеного часу.

У третьому розділі **“Формування фінансових ресурсів державного сектора економіки України в умовах євроінтеграції”** проаналізовано мобілізацію бюджетних ресурсів держави за допомогою податків і неподаткових платежів; з'ясовано сутність поняття “державні запозичення” та оцінено їхній вплив на формування фінансових ресурсів держави, проведено кореляційний аналіз впливу низки чинників на фінансові ресурси суб'єктів економіки, визначено напрями підвищення ефективності управління державним боргом України.

Проведений аналіз структури доходів державного і місцевих бюджетів України дав змогу виявити надмірну централізацію ресурсів та недостатнє фінансове забезпечення органів місцевої влади. З метою підвищення фінансової незалежності місцевого самоврядування в умовах бюджетної децентралізації обґрунтовано необхідність нарощувати власні податкові надходження паралельно з розширенням владних повноважень.

Важливою умовою підвищення ефективності вітчизняної податкової системи є її трансформація на основі: зростання результативності перерозподільних процесів на етапах акумулювання й використання податкових надходжень з метою збільшення фіскального ефекту; забезпечення фінансової самодостатності органів місцевого самоврядування шляхом розширення закріплених за ними податкових форм мобілізації бюджетних ресурсів; встановлення оптимального податкового навантаження та зростання податкового потенціалу; виховання в населення податкової толерантності та перебудови національного менталітету у напрямі усвідомлення необхідності виконання фіскального обов'язку громадянами.

Встановлено, що державні запозичення є важливим джерелом формування фінансових ресурсів держави, які в умовах дефіциту бюджетних надходжень здатні у короткотерміновому періоді забезпечити зниження податкового тиску на платників податків. Проте вони спричиняють виникнення державного боргу, погашення якого посилює боргове навантаження на майбутні покоління населення України. Державний кредит у дисертації запропоновано визначати як сукупність економічних відносин між урядом, суб'єктами господарювання й домогосподарствами щодо розподілу частини вартості валового внутрішнього продукту, у процесі якого на умовах терміновості, зворотності, платності і цільового використання відбувається формування позикових фінансових ресурсів держави. Динаміку державних запозичень та їхніх наслідків в Україні подано на рис. 4.

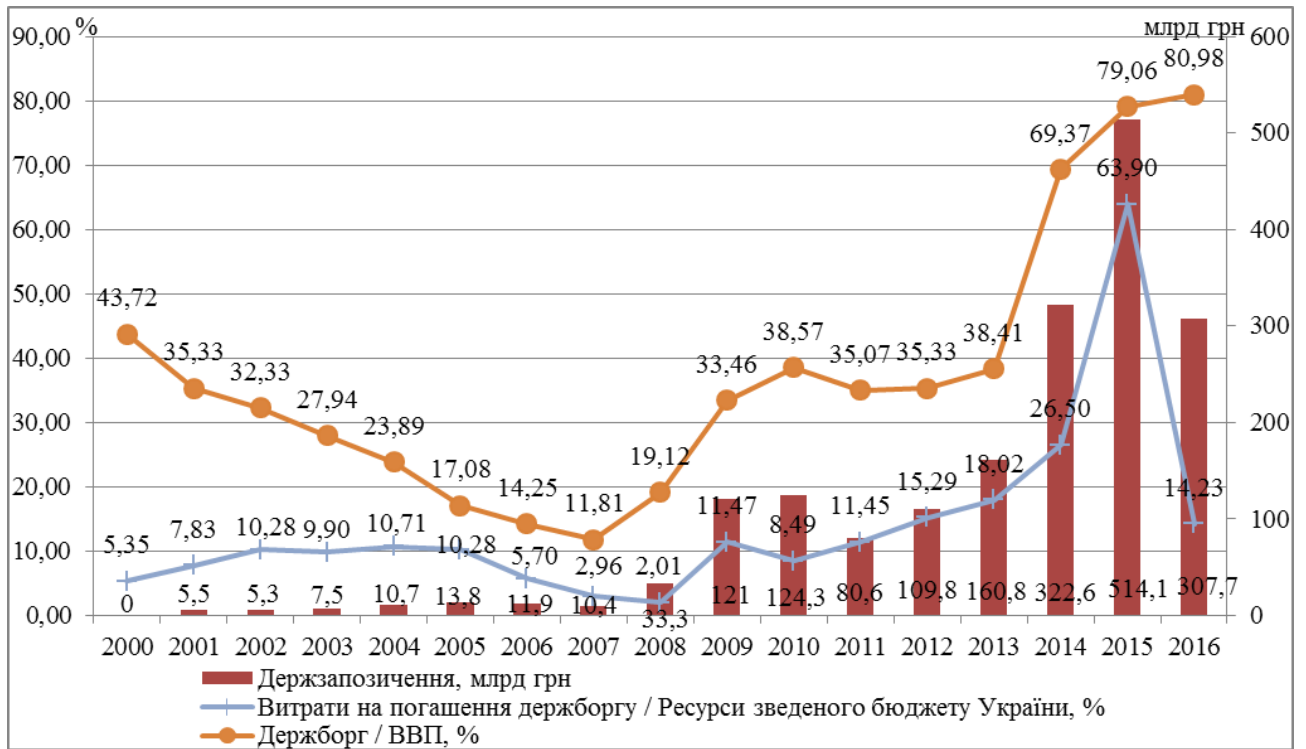

Рис. 4. Динаміка обсягу державних запозичень, частки витрат на погашення державного боргу і частки державного боргу у ВВП упродовж 2000–2016 років
Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики України та Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень “ІБСЕД”

Виявлено на основі даних рис. 4 тенденцію до зростання державних запозичень, а, відповідно, і витрат на погашення боргу, частка яких у доходах зведеного бюджету за період 2000–2015 років зросла з 5,35 до 63,9 % (на 58,55 відсоткових пункти) та набула загрозливого для економіки України розміру і могла призвести до дефолту, оскільки в останні роки державне кредитування використовувалось для обслуговування раніше отриманих позик. Унаслідок реструктуризації боргу у 2016 році частка витрат на погашення держборгу у надходженнях зведеного бюджету України знизилася до рівня 14,23 % (на 49,67 відсоткових пункти). Водночас, у 2014 та 2015 роках частка державного боргу у ВВП перетнула гранично допустиму межу 60 %, а з огляду на значний обсяг запозичень у 2016 році, вона у подальшому зростала і досягнула 80,98 %.

Проведено із застосуванням кореляційно-регресійного аналізу дослідження впливу на динаміку валового внутрішнього продукту України (y) фінансових ресурсів домашніх господарств (x_1), середнього обсягу капіталу підприємств (x_2) та доходів зведеного бюджету України (x_3) за період 2000–2016 років. У результаті аналізу отримано таку лінійну модель множинної регресії:

$$y = 17,61 - 0,0209 \cdot X_1 + 0,0505 \cdot X_2 + 2,8535 \cdot X_3 \quad (1)$$

Коефіцієнт детермінації у побудованій залежності становить 0,9989 і свідчить про дуже тісний зв'язок між ВВП і зазначеними вище чинниками. Це підтверджує думку про вагомий вплив обсягу залучених фінансових ресурсів у національну економіку на виробництво товарів і надання послуг, тому їхня достатність є визначальним чинником розвитку будь-якої країни.

У цьому розділі дисертаційної роботи також сформовано множинну лінійну регресійну модель впливу на середню величину капіталу суб'єктів

господарювання України (y) фінансових ресурсів домашніх господарств (x_1), вимог банків за наданими кредитами (x_2) та обсягу торгів на ринку цінних паперів (x_3) за період 2000–2016 років. За результатами аналізу побудовано таку лінійну модель множинної регресії:

$$y = -161,46 + 6,499 \cdot X_1 - 2,499 \cdot X_2 - 0,807 \cdot X_3 \quad (2)$$

Коефіцієнт детермінації у побудованій залежності становить 0,9782 і підтверджує тісний зв'язок між середньою величиною капіталу і закладеними у моделі чинниками.

Розроблена множинна лінійна регресійна модель залежності фінансових ресурсів домашніх господарств України (y) від середнього обсягу капіталу вітчизняних підприємств (x_1), депозитів населення у банківській системі України (x_2), надходження податку на прибуток до зведеного бюджету України (x_3) та обсягу міжбюджетних трансфертів з державного до місцевих бюджетів (x_4) за період 2000–2016 років має такий вигляд:

$$y = 52,93 + 0,0499 \cdot X_1 + 1,897 \cdot X_2 + 2,291 \cdot X_3 + 2,532 \cdot X_4 \quad (3)$$

Про тісноту зв'язку між закладеними у регресії чинниками та обсягом фінансових ресурсів домашніх господарств свідчить рівень коефіцієнта детермінації 0,9981.

Подані вище моделі пройшли тестування за критерієм Дарбіна-Уотсона, який засвідчив відсутність автокореляції між врахованими у рівняннях факторами. Присутність у поданих вище множинних лінійних рівняннях регресії однакових чинників свідчить про взаємозалежність процесів формування та використання фінансових ресурсів суб'єктами економіки під час ведення господарської діяльності.

У результаті проведення кореляційного аналізу виявлено обернену залежність між середньозваженою дохідністю ОВДП та темпами приросту валового внутрішнього продукту України, скоригованого на базову інфляцію (коефіцієнт кореляції становить -0,5467). Лінію тренду цієї залежності подано на рис. 5.

Проведений аналіз підтверджує негативний вплив ставки внутрішніх запозичень на динаміку ВВП України, оскільки її підвищення сприяє зростанню витрат на обслуговування внутрішнього державного боргу, а отже відтоку коштів з державного бюджету. В Україні середньозважена ставка ОВДП, зазвичай, за аналізований період перевищувала ставку за новими депозитами, що пов'язано зі зниженням обсягів банківського кредитування та вкладанням ресурсів у ці інструменти.

Виявлено також обернену залежність між динамікою фінансових результатів до оподаткування вітчизняних суб'єктів господарювання й державним та гарантованим державою боргом України (коефіцієнт кореляції становив -0,612). Цей негативний вплив переноситься на зв'язок динаміки надходження податку на прибуток підприємств і витрат на погашення державного боргу України. Між останніми також простежується обернена залежність із коефіцієнтом кореляції -0,621. З'ясовано, що надмірний рівень боргового навантаження негативно впливає на діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання (знижує результативність діяльності) та податкові надходження до зведеного бюджету України (зменшує обсяги доходів від податку на прибуток підприємств).

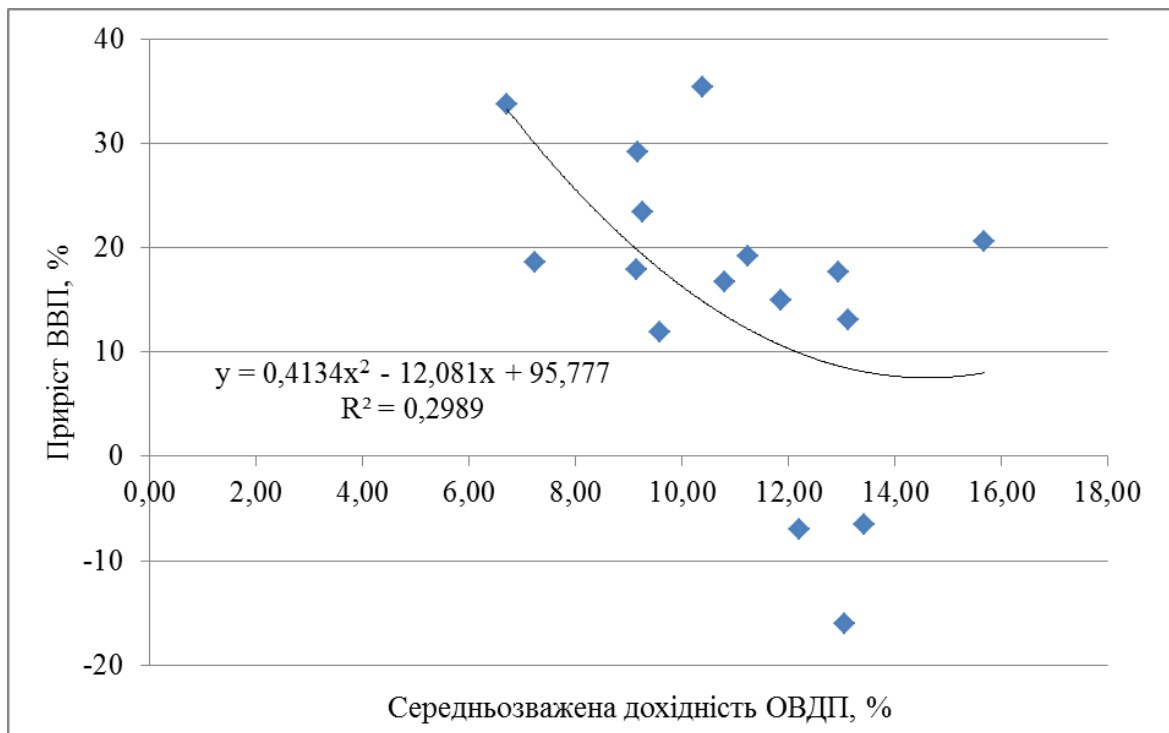

Рис. 5. Лінія тренду залежності приросту ВВП від середньозваженої дохідності ОВДП у 2001–2016 роках

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики, Міністерства фінансів України та Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень “IBSED”

Пріоритетними напрямками оптимізації рівня державного боргу в сучасних українських реаліях є: підвищення кредитоспроможності країни; пошук джерел внутрішніх запозичень на зміну зовнішнім; зменшення частки боргів із плаваючою відсотковою ставкою; зниження рівня короткотермінової заборгованості (продовження); залучення зовнішніх кредитних ресурсів з метою інвестування у реальний сектор економіки та підвищення ефективності кредитування; суттєве обмеження у гарантуванні боргів й запровадження механізмів передавання активів боржників у власність держави; диверсифікація можливих кредитних ризиків тощо.

Запропоновано з метою забезпечення ефективного управління державним боргом вживати додаткові заходи, спрямовані на досягнення надійної збалансованості валютного ринку, істотне зростання золотовалютних резервів держави, удосконалення структури платіжного та зовнішньоторговельного балансів, створення умов для повернення з-за кордону національного капіталу, сприяння прямим іноземним інвестиціям, утвердження ефективної системи страхування інвестиційних ризиків тощо.

У четвертому розділі “Фінансові ресурси суб’єктів господарювання та домогосподарств України” розроблено наукові підходи до формування стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами, подано методичку факторного аналізу використання капіталу підприємств, запропоновано багатокритеріальний інтегральний показник визначення цільової структури капіталу суб’єктів господарювання, розкрито особливості управління фінансовими ресурсами домашніх господарств.

Політику мобілізації та використання фінансових ресурсів вітчизняні підприємства повинні формувати з урахуванням особливостей фінансування

необоротних та оборотних активів, достатності власного капіталу та граничного обсягу залучення позикових коштів. Підвищення її ефективності сприятиме максимізації прибутку та рентабельності, зміцненню фінансового стану у довготерміновій перспективі й капіталізації суб'єктів господарювання (рис. 6).

Рис. 6. Наукові підходи до формування тактики в забезпеченні стратегії управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання

Джерело: розроблено автором

Проведений аналіз динаміки фінансових показників діяльності суб'єктів господарювання України (рис. 7) свідчить про постійне зменшення частки власного капіталу і зростання їхньої залежності від зовнішніх джерел фінансування, отже сигналізує про загальне погіршення фінансового стану українських підприємств. За період 2000–2016 років ця частка знизилася на 28,4 відсоткових пункти, хоча обсяг фінансових ресурсів загалом постійно збільшувався. Упродовж 2014–2016 років вітчизняні суб'єкти господарювання працюють збитково, однак рівень рентабельності поступово зростає і високою є ймовірність їхньої прибуткової діяльності у 2017 році. Важливо зазначити, що для ведення безперервної виробничо-господарської діяльності у кожного підприємства повинен бути достатній обсяг фінансових ресурсів, а їхня структура має сприяти досягненню планового рівня прибутковості, зміцненню фінансової стійкості, забезпечувати достатній рівень платоспроможності та зростання ринкової вартості загалом.

З використанням ключової матриці побудовано факторну модель залежності рентабельності капіталу від таких чинників: прибутковості та завантаженості оборотних засобів у сфері виробництва, оборотності дебіторської заборгованості та її співставлення із кредиторською, співвідношення кредиторської заборгованості і позикових оборотних коштів, рівня фінансового ризику, забезпечення власним оборотним капіталом поточних активів і мобільності оборотних засобів.

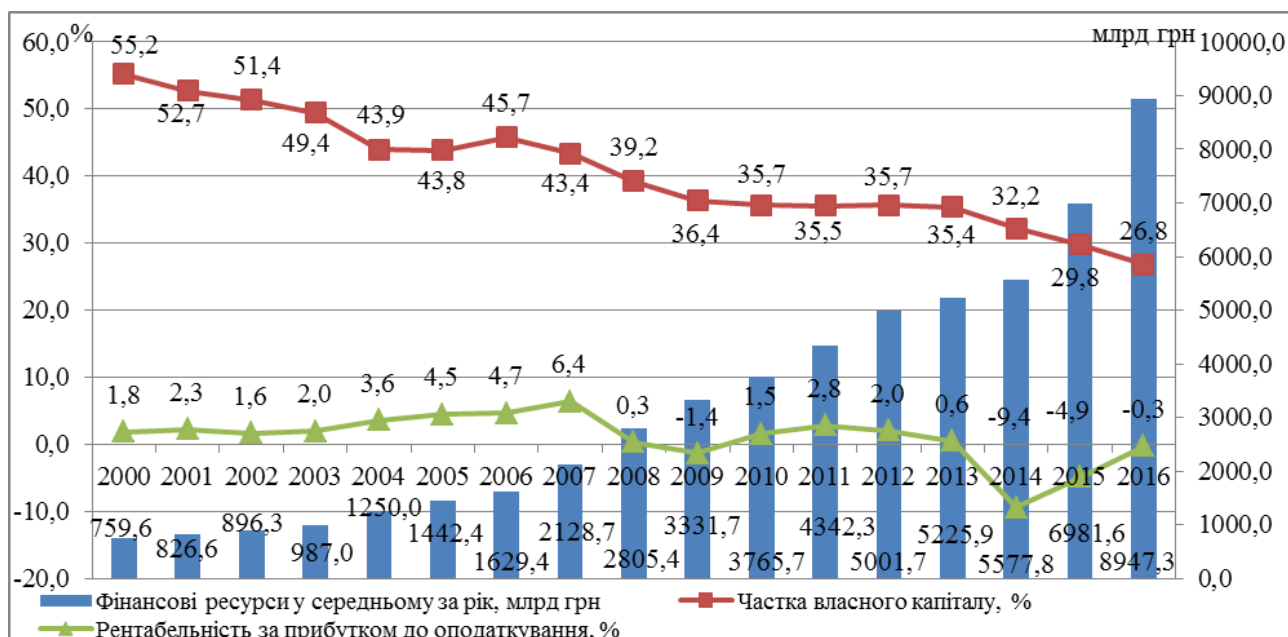

Рис. 7. Динаміка середньорічних обсягів фінансових ресурсів, частки власного капіталу та рентабельності за фінансовим результатом до оподаткування підприємств України у 2000–2016 роках
Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики України

Сформована модель впливу факторів дала змогу виявити, що з метою зростання оборотності фінансових ресурсів необхідно нарощувати швидкість обігу поточних активів, поліпшувати ліквідність, стежити за структурою зобов'язань (частка поточних пасивів у капіталі має бути у безпечних межах), контролювати структуру фінансових ресурсів і не збільшувати ризик неплатоспроможності до критичного рівня, фінансувати значну частину необоротних активів за допомогою власного капіталу та дотримуватися оптимального співвідношення елементів активів суб'єкта господарювання.

Для визначення раціонального співвідношення джерел формування капіталу суб'єктів господарювання у дисертаційній роботі побудовано інтегральний показник цільової структури фінансових ресурсів, який враховує такі критерії: економічну рентабельність, прибутковість реалізації, коефіцієнт фінансового ризику, показник самофінансування, загальну ліквідність, коефіцієнт платоспроможності, показник середньозваженої вартості капіталу. Визначені параметри порівнюють із нормативними або еталонними (бажаними) значеннями, які кожне підприємство встановлюватиме самостійно залежно від особливостей діяльності і результатів, що ним досягнуті у минулих періодах. Зниження запропонованого показника свідчить про наближення структури фінансових ресурсів до оптимальної.

За результатами теоретичного узагальнення наукових підходів під заощадженнями домогосподарств запропоновано розуміти сукупність майнових фондів, у процесі створення яких відбувається розподіл доходів з метою збереження майна, покриття непрогнозованих збитків, формування резервів майбутніх споживчих витрат і потенціалу для здійснення інвестицій. З'ясовано, що вони можуть бути організованими (вкладеними у фінансові інструменти та власний бізнес) і неорганізованими (накопичення національної та іноземної валюти, цінностей та ін.). Саме організовані заощадження є важливим джерелом інвестиційних ресурсів у національній економіці, для

залучення яких держава повинна докладати максимальних зусиль. Вони слугують ефективним інструментом зростання доходів у часі з метою задоволення майбутніх потреб та у випадку прогнозування зниження надходжень домогосподарств у перспективі.

У дисертаційній роботі висвітлено окремі тенденції в частині формування та використання фінансових ресурсів вітчизняними домашніми господарствами. Динаміку надходжень, видатків і нагромаджень населення України представлено на рис. 8. Проведений аналіз дав змогу виявити, що вітчизняні домогосподарства до 2003 року включно мали від'ємні заощадження, тобто жили у борг. Однак, починаючи з 2004 року, вони формували нагромадження, які перманентно зростали до 2013 року, потім поступово знижувалися й у 2015 році становили 279,7 грн в середньому за місяць на одну сім'ю.

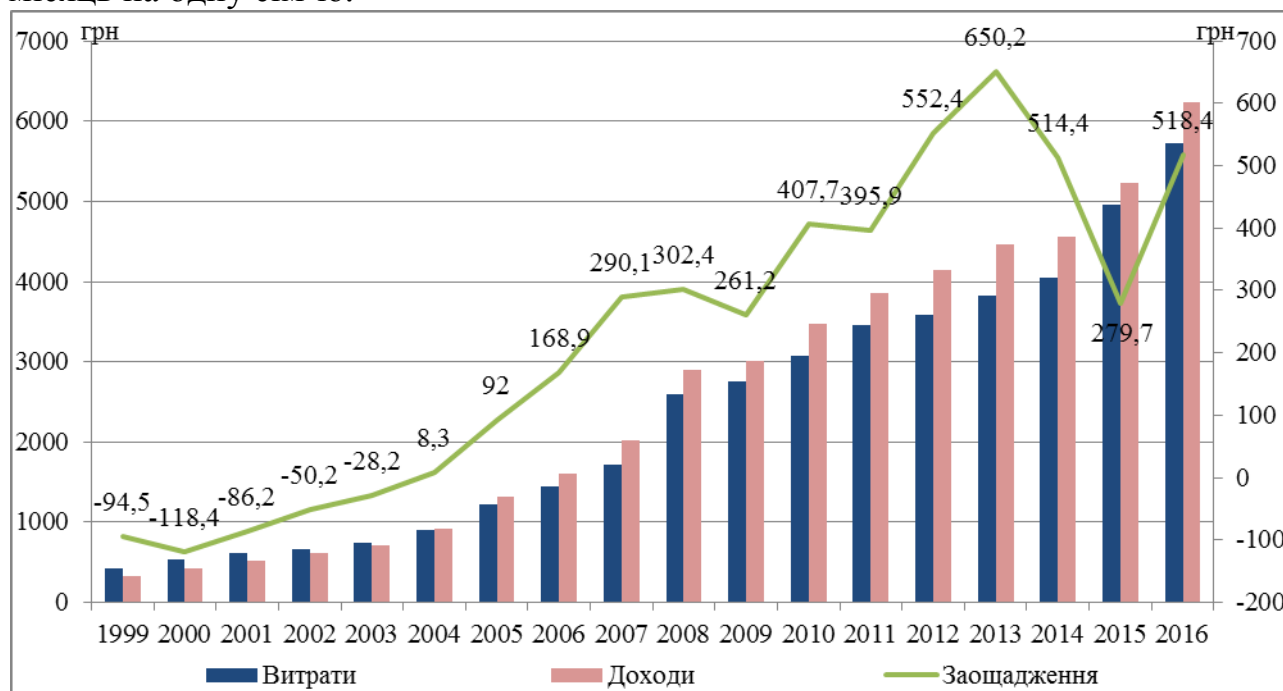

Рис. 8. Динаміка сукупних доходів, витрат та заощаджень у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство України у 1999–2016 роках, грн
Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики України

У 2016 році заощадження зросли майже удвічі, що свідчить про відносне підвищення рівня добробуту населення. У результаті проведеного дослідження діяльності вітчизняних домогосподарств підтверджено переважання у структурі заощаджень їх неорганізованої форми й визначено поведінку на фінансовому ринку як інертну. Стратегічно важливими векторами вирішення цих проблем є підвищення ступеня довіри до фінансових інститутів, рівня обізнаності в інвестиційній діяльності та сприяння зростанню реальних доходів населення України як основи підвищення якості життя та суспільного добробуту.

У п'ятому розділі **“Стратегічні напрями удосконалення управління фінансовими ресурсами в Україні”** розроблено механізм трансформації заощаджень населення в інвестиційні ресурси, запропоновано способи нарощення фінансового потенціалу вітчизняних домогосподарств, досліджено зарубіжний досвід формування та використання фінансових ресурсів населення з огляду на можливості його імплементації в Україні, сформульовано

концепцію управління фінансовими ресурсами розвитку національної економіки.

Домогосподарства можуть трансформувати заощадження в інвестиції двома способами: вкласти ресурси в інструменти фінансового ринку та залучати їх для започаткування власного бізнесу. Обидва варіанти мають ризик реалізації, проте він залежить від правильності оцінки ринкових перспектив обраних об'єктів інвестування. Для стимулювання зростання інвестицій населення державні органи мають проводити ефективну політику щодо зростання довіри до фінансово-кредитних інститутів та посередників на фінансовому ринку, а також створювати сприятливі умови для реалізації підприємницької ініціативи домашніх господарств. Механізм поступового перетворення нагромаджень населення в інвестиції (рис. 9) у дисертації розглянуто з погляду розподілу доходів, формування заощаджень домогосподарств та використання їх фінансовою системою для створення інвестиційних ресурсів.

Рис. 9. Модель трансформації неорганізованих заощаджень домогосподарств в інвестиційні ресурси

Джерело: розроблено автором

У запропонованій моделі взято до уваги трансформацію заощаджень населення тільки за допомогою фінансового ринку, у якому держава є важливим інститутом, що регулює діяльність його суб'єктів, і, водночас, органом перерозподілу коштів у суспільно важливі галузі, в які досить важко залучити капітал приватних інвесторів.

Обґрунтовано, що для підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств в Україні і зростання їхнього інвестиційного потенціалу, з урахуванням досвіду розвинених країн з ринковою економікою (США, Японія, ЄС та ін.) необхідно вжити такі заходи: реалізувати політику детінізації доходів населення; сприяти активізації підприємницької діяльності домогосподарств, що підвищить їхню самостійність у формуванні фінансових ресурсів та знизить навантаження на державний бюджет; збільшити зацікавленість громадян до заощаджень шляхом часткового або повного звільнення від оподаткування доходів, які спрямовують на нагромадження; створити умови, необхідні для реалізації нових банківських, страхових та інших видів фінансових послуг, доступних для пересічних громадян, які б активізували нагромаджувальну діяльність; підвищувати економічну грамотність членів домогосподарств, що додасть їм упевненості в діях на ринку цінних паперів, допоможе в ухваленні ефективних інвестиційних рішень та сприятиме розвитку вітчизняного фінансового ринку; стимулювати розвиток кредитних спілок, недержавних пенсійних фондів, інститутів спільного інвестування з метою залучення до інвестиційного процесу населення.

Для підвищення рівня фінансового забезпечення розвитку економіки уряду України необхідно на державному рівні вживати такі заходи: прагнути досягнути оптимальної системи оподаткування, яка б забезпечувала надходження планового обсягу доходів до бюджетів різних рівнів, стримувала поширення тіньової економіки й погіршення інвестиційного клімату тощо; проводити збалансовану політику залучення позикових ресурсів з метою покриття дефіциту державного бюджету, вкладення таких коштів у перспективні сфери економіки та соціально-культурні програми й недопущення погіршення фінансової безпеки України; забезпечувати інформаційну прозорість у формуванні та використанні державних коштів на усіх рівнях та посилення контролю громадськості за виконанням бюджетів з метою підвищення довіри до держави та її фінансових установ; поліпшувати податкову культуру громадян з метою формування податкового потенціалу у майбутньому; оптимально використовувати бюджетні кошти з урахуванням стратегічних планів і видів діяльності; захищати кордони України від напливу неякісної та контрабандної продукції, яка суттєво знижує фінансовий потенціал економіки, доходи бюджетів і сприяє розвитку тіньового ринку.

Стратегічні рішення у сфері фінансів суб'єктів господарювання необхідно ухвалювати в частині заходів щодо: підвищення довіри між органами державної влади та бізнесом з метою налагодження тісної співпраці у сфері формування й розподілу фінансових ресурсів; уникнення проявів недобросовісної конкуренції; надання державної підтримки перспективним виробничим підприємствам, добросовісним платникам податків; створення сприятливих умов для розвитку виробництва та підвищення податкового потенціалу регіону; сприяння налагодженню експортних схем вітчизняних компаній для продукції із високою часткою доданої вартості з метою підвищення їхньої рентабельності та завоювання нових ринків збуту.

У дисертації сформульовано концепцію управління фінансовими ресурсами, яка містить такі елементи: мету, завдання, принципи, етапи реалізації та очікувані результати (рис. 10).

Рис. 10. Концептуальні підходи до організації управління фінансовими ресурсами розвитку національної економіки

Джерело: розроблено автором

Встановлено, що підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами домашніх господарств передбачає необхідність проведення українською владою таких заходів: створювати підґрунтя для започаткування громадянами власного бізнесу і, таким чином, забезпечити економію коштів Фонду соціального страхування та підвищити податкоспроможність територій і держави загалом; активізувати процеси перетворення неорганізованих заощаджень населення в організовані за допомогою емісії надійних та вигідних фінансових інструментів на ринку; проводити політику щодо зменшення диференціації доходів різних груп населення й усунення великого розриву в оплаті праці, що сприятиме формуванню середнього класу, який у розвинених країнах є потужним інвестором економіки; запобігати відтоку кваліфікованої робочої сили за кордон у пошуках вищого заробітку шляхом створення нових робочих місць в Україні тощо.

Для поліпшення взаємодії суб'єктів економіки з метою удосконалення управління фінансовими ресурсами уряду України необхідно: уникати нав'язливих умов залучення державних запозичень на міжнародному рівні та не допускати зниження реальних доходів населення, оскільки це неодмінно приведе до сповільнення заощаджувальної діяльності, зниження їхнього фінансового потенціалу та добробуту загалом; сприяти розвитку ринку корпоративних цінних паперів та їхнього поширення серед виробничих колективів, що буде підвищувати їхню зацікавленість у результатах діяльності та стане запорукою зростання продуктивності праці й доходів населення; реалізувати ідею повного або часткового звільнення від оподаткування коштів суб'єктів господарювання та домашніх господарств, що направляються на нагромадження і, таким чином, стимулювати накопичення інвестиційних ресурсів в економіці.

Обґрунтовано, що на зламі тисячоліть для підвищення ефективності співпраці між державою, суб'єктами господарювання та домогосподарствами у сфері формування і використання фінансових ресурсів потрібно реалізувати такі заходи: запровадити програму державно-приватного партнерства щодо фінансування стратегічних інвестиційних проектів із залученням коштів підприємницьких структур та населення на взаємовигідних умовах, що стане запорукою формування дешевших ресурсів та зростання фінансової автономії держави; врахувати важливу роль домашніх господарств у забезпеченні зростання попиту на предмети довготривалого користування й стимулювання, таким чином, нарощення виробництва суб'єктами господарювання; з метою забезпечення доступного житла населенню у новобудовах важливо підвищити контроль за діяльністю будівельних організацій, акцентувати увагу на витратному методі ціноутворення; активізувати розвиток іпотечного кредитування населення з урахуванням досвіду розвинених зарубіжних країн та економічно-обґрунтованого розподілу ризиків між фірмою-забудовником і громадянином; посилювати конкуренцію між посередниками на фінансовому ринку, що сприятиме підвищенню якості та доступності їхніх послуг і, як наслідок, зростанню довіри до них населення в операціях з цінними паперами; залучити до формування фондів фінансових ресурсів усіх суб'єктів економіки України для забезпечення відтворення навколишнього природного середовища з метою підвищення здоров'я нації та тривалості життя населення; сприяти

справедливому перерозподілу ресурсів між усіма ланками фінансової системи для досягнення високої ефективності її функціонування та забезпечення розвитку національної економіки.

ВИСНОВКИ

У дисертації узагальнено теоретичні положення та запропоновано вирішення науково-прикладної проблеми, пов'язаної з поглибленням теоретико-методологічних і методичних засад організації формування, розподілу та використання фінансових ресурсів суб'єктами економіки України. На цій основі обґрунтовано стратегічні напрями і практичні рекомендації щодо підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами держави, суб'єктів господарювання та домогосподарств з метою забезпечення сталого розвитку національної економіки в умовах глобалізації.

За результатами проведеного дослідження сформульовано такі висновки теоретичного, методологічного та науково-прикладного характеру.

1. Зростання фінансового потенціалу економіки України залежить від результатів і можливостей розвитку реального сектора економіки, ефективності функціонування фінансової системи, рівня наповненості бюджетів усіх рівнів, спроможності населення у формуванні фінансових ресурсів. У роботі фінансові ресурси національної економіки визначено як вартісне вираження джерел формування майна (активів) держави, суб'єктів господарювання та домашніх господарств, що мають фондний та нефондовий характер, формуються у процесі розподілу та перерозподілу ВВП і національного багатства, використовуються для задоволення потреб виробництва та соціально-економічного розвитку суспільства.

На основі узагальнення теоретичних підходів до тлумачення сутності фінансових ресурсів держави запропоновано їх визначати як вартісне вираження джерел утворення її майна, що формується у процесі мобілізації частини доходів суб'єктів фінансової системи або перебуває в розпорядженні держави на правах власності і слугує для забезпечення виконання покладених на неї функцій. Вони охоплюють ресурси всіх секторів економіки, які в процесі функціонування розподіляються за відповідними рівнями управління. Для забезпечення безперервної виробничо-господарської діяльності у кожного підприємства повинен бути достатній обсяг фінансових ресурсів, які, з погляду дотримання принципів ефективності й справедливості соціально-економічних відносин, є вартісним вираженням джерел формування активів суб'єктів господарювання (оборотних та необоротних). Ці ресурси є важливими і необхідними у процесі функціонування суб'єктів господарювання для організації їхньої виробничої діяльності, виконання фінансових зобов'язань, пошуку можливостей подальшого зміцнення матеріально-технічної бази, соціального й економічного розвитку. Фінансові ресурси домогосподарств у роботі тлумачаться як вартісне вираження джерел формування особистого майна (активів фізичних осіб, а саме: нерухомості, рухомого майна, споруд, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових засобів та їх еквівалентів тощо), необхідного для забезпечення життєдіяльності, виконання фінансових зобов'язань, зростання добробуту, відтворення та подальшого соціально-економічного розвитку родини (сім'ї).

2. Проведено класифікацію фінансових ресурсів домашніх господарств за ознакою джерел формування (власні, залучені та позичені) і напрямів використання (рухоме й нерухоме майно, нематеріальні активи, товарно-матеріальні цінності, створення цільових фондів), що дало змогу конкретизувати джерела мобілізації та напрями використання грошових коштів населення в сучасних умовах господарювання з метою підвищення ефективності управління ними.

3. Запропоновано концептуальні підходи до побудови схеми руху фінансових ресурсів між окремими складовими фінансової системи України, яка вказує на необхідність збалансування грошових потоків, що дасть змогу зміцнити фінансову безпеку країни. Ухвалюючи управлінські рішення у галузі фінансів, органам управління необхідно чітко визначати їхні можливі наслідки для усіх складових національної економіки. У переліку таких рішень сьогодні провідне місце належить ресурсам держави, які використовують для фінансового забезпечення функціонування бюджетної сфери, регулювання економічних і соціальних процесів й стимулювання економічного зростання. За допомогою побудованої схеми простежено кругообіг фінансових ресурсів і виявлено напрями взаємодії між державою, підприємствами та населенням.

4. Розроблено методологічний інструментарій управління фінансовими ресурсами національної економіки, який концептуально охоплює такі елементи: соціально-економічне замовлення, потреба (мотив), формування, виконання, аналіз виконання та контроль за виконанням цілей, очікувані результати. Ці елементи відповідають таким стадіям організації процесу управління: планування, аналіз і контроль. Усі елементи та стадії методології управління фінансовими ресурсами розкрито у розрізі держави, суб'єктів господарювання і домашніх господарств. У процесі реалізації цілей держава, зазвичай, використовує методи контролю, а суб'єкти господарювання та домашні господарства – методи аналізу. Планування і прогнозування на макрорівні головно реалізують за допомогою кількісних методів, тоді як суб'єкти економіки мікрорівня надають перевагу якісним.

5. Обґрунтовано доцільність визначати договірний фінансовий інструмент як особливий продукт фінансового ринку, який має форму договору або угоди і використовується з метою залучення фінансових ресурсів однією стороною й отримання прибутків та/або економічної вигоди – іншою. У дисертації ці інструменти поділено за такими ознаками: рівноправності учасників (ринкові й адміністративні), приналежності до суб'єктів фінансової системи (держави, суб'єктів господарювання і домашніх господарств) та характером прав (зобов'язань), що виникають після їхньої реалізації (інструменти позики, власності, а також змішані). Це дало змогу виокремити способи залучення ресурсів суб'єктами економіки за допомогою фінансового ринку, зокрема підприємствами, населенням та державою.

6. Визначено сутність державного кредиту як сукупності економічних відносин між урядом та суб'єктами господарювання й домогосподарствами щодо розподілу частини вартості валового внутрішнього продукту, у процесі якого на умовах терміновості, зворотності, платності і цільового використання відбувається формування позикових фінансових ресурсів держави. Це

уможливило з'ясувати роль державних запозичень у залученні фінансових ресурсів суб'єктами економіки в умовах глобалізації.

Проведений аналіз дав змогу виявити тенденцію постійного зростання державних запозичень, а, відповідно, і витрат на погашення боргу, частка яких у доходах зведеного бюджету за період 2000–2015 років суттєво зросла та набула загрозливого для економіки України розміру. Унаслідок реструктуризації боргу з метою уникнення дефолту у 2016 році зазначена частка суттєво знизилася. Однак, у 2014 та 2015 роках частка державного боргу у ВВП перетнула гранично допустиму межу 60 %, а з огляду на значний обсяг запозичень у 2016 році, вона у подальшому буде зростати. Вирішення зазначених проблем лежить у площині підвищення податкового потенціалу суб'єктів господарювання і домогосподарств, оскільки створення сприятливих умов для ведення господарської діяльності допоможе наростити дохідну базу бюджетів різних рівнів.

7. За допомогою регресійного аналізу встановлено пряму залежність ВВП України від обсягу фінансових ресурсів домашніх господарств, суб'єктів господарювання та надходжень до зведеного бюджету України. З'ясовано, що середньорічний обсяг фінансових ресурсів вітчизняних суб'єктів господарювання залежить від таких чинників: фінансових ресурсів домашніх господарств, вимог банків за наданими кредитами та обсягу торгів на вітчизняному ринку цінних паперів. Фінансові ресурси домогосподарств досліджено за впливом таких чинників: середнього обсягу капіталу підприємств, депозитів населення у банківській системі, надходження податку на прибуток до зведеного бюджету України та обсягу міжбюджетних трансфертів. Відповідно, у побудованих регресійних моделях чітко простежується залежність фінансових ресурсів населення від капіталу суб'єктів господарювання і фінансових ресурсів підприємств від розміру банківського кредитування; ВВП від капіталу підприємств й надходжень до зведеного бюджету України. Результати аналізу відображають кругообіг фінансових ресурсів в економіці країни та засвідчують, що обсяг їхнього залучення у національну економіку є визначальним фактором нарощення виробництва товарів і надання послуг.

Виявлено обернену залежність між середньозваженою ставкою ОВДП і темпами приросту реального валового продукту України, динамікою фінансових результатів до оподаткування й державним і гарантованим державою боргом. Це дало змогу виявити негативний вплив державних запозичень на формування фінансових ресурсів суб'єктами національної економіки України.

8. Розвинено наукові підходи щодо формування стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання України, яка охоплює такі етапи: визначення потреби у власному та залученому капіталі, політику формування фінансових ресурсів і фінансування діяльності підприємства. Їхнє використання дало можливість визначити послідовність та згрупувати завдання процесу управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах конкурентного середовища. Автором проаналізовано динаміку та структуру фінансових ресурсів вітчизняних суб'єктів господарювання, у результаті чого виявлено зростання їхньої залежності від зовнішніх джерел

фінансування та загальне погіршення фінансового стану підприємств України у період 2000–2016 років.

9. Побудовано модель залежності рентабельності капіталу від таких чинників: прибутковості і завантаженості оборотних засобів у сфері виробництва, оборотності дебіторської заборгованості та її співвідношення із кредиторською, порівняння обсягу кредиторської заборгованості й позикових оборотних коштів, рівня фінансового ризику та забезпечення власним оборотним капіталом поточних активів, мобільності оборотних засобів. Обґрунтовано, що для забезпечення зростання оборотності фінансових ресурсів необхідно підвищувати оборотність поточних активів, поліпшувати ліквідність, стежити за структурою зобов'язань (частка поточних пасивів у капіталі має бути у безпечних межах), контролювати структуру фінансових ресурсів та не збільшувати ризик неплатоспроможності до критичного рівня, фінансувати значну частину необоротних активів за допомогою власного капіталу та дотримуватися оптимального співвідношення елементів активів суб'єкта господарювання. За допомогою зазначених вище мультиплікативних моделей факторних залежностей доведено, що з метою підвищення рентабельності та оборотності фінансових ресурсів необхідно змінювати у позитивному напрямі закладені у рівняннях параметри.

10. Рекомендовано використовувати інтегральний показник для пошуку цільової структури фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, який містить такі параметри: економічну рентабельність, прибутковість реалізації продукції (робіт, послуг), середньозважену вартість капіталу, загальну ліквідність, рівень фінансового ризику, самофінансування та платоспроможності. Визначені параметри дають змогу порівнювати із нормативними або еталонними (бажаними) значеннями, які кожне підприємство встановлюватиме самостійно залежно від особливостей діяльності і раніше досягнутих результатів. Цей інтегральний показник допоможе забезпечити раціональне співвідношення між власним та позиковим капіталом підприємств. Зниження запропонованого показника свідчить про наближення структури фінансових ресурсів до оптимальної.

11. Виявлено на основі аналізу динаміки формування та використання фінансових ресурсів вітчизняних домашніх господарств наявність від'ємних заощаджень до 2003 року включно, тобто вони проживали у борг. Упродовж наступних років значну частину грошових коштів населення України нагромаджує у неорганізованій формі, тобто в умовах високої недовіри до держави та її інститутів вкладає ресурси в іноземну валюту та зрідка на депозитні рахунки банків. Порівняння середнього рівня отриманих доходів та здійснених домогосподарствами України витрат засвідчило, що левова частка населення узагалі не має змоги нагромаджувати. Вирішення такої ситуації залежить від поліпшення умов ведення підприємницької діяльності та підвищення довіри до посередників на фінансовому ринку.

12. На підставі узагальнення існуючих теоретичних засад концептуалізовано розуміння заощаджень домашніх господарств як сукупності майнових фондів, у процесі створення яких відбувається розподіл доходів з метою збереження майна, покриття непрогнозованих збитків, формування резервів майбутніх споживчих витрат і потенціалу для здійснення інвестицій.

Удосконалено інституційні складові моделі трансформації неорганізованих заощаджень домашніх господарств в інвестиційні ресурси за допомогою фінансового ринку, яка показує роль суб'єктів економіки у спрямуванні вільних ресурсів населення у реальний сектор національної господарської системи. Ця модель дала змогу визначити напрями активізації організованої нагромаджувальної діяльності населення України. У моделі відображено процеси перерозподілу нагромаджень домогосподарств за допомогою фінансових інструментів банківськими установами, недержавними пенсійними фондами, страховими компаніями, інститутами спільного інвестування, державою на користь суб'єктів господарювання та урядових капітальних проектів.

13. Аргументовано, що з огляду на євроінтеграційний вектор в Україні необхідно змінювати структуру вкладень фінансових ресурсів домогосподарств, зокрема стимулювати підвищення питомої ваги депозитів і низькоризикових цінних паперів, що відповідатиме досвіду країн ЄС, США, Японії та ін. З метою залучення тіншових готівкових валютних заощаджень населення в інвестиційні процеси на фінансовому ринку необхідно зміцнювати довіру до державних установ і фінансово-кредитних інститутів, стабілізувати рівень інфляції та курс національної грошової одиниці, забезпечити прозорість функціонування фондового ринку тощо.

Обґрунтовано, що з метою стимулювання вкладень ресурсів домогосподарств в активи фінансового ринку, доречно було б уряду України забезпечити випуск доступних за ціною та привабливих за стабільністю і надійністю виплат державних цінних паперів для населення, що дасть змогу поліпшити структуру його заощаджень, а також допоможе державі фінансувати дефіцит бюджету. Однак з метою успішної реалізації таких заходів необхідно підвищувати ступінь довіри громадян до самої держави як інституту, що створений і функціонує для захисту їхніх прав та інтересів.

14. Сформульовано концепцію управління фінансовими ресурсами у розрізі суб'єктів фінансової системи, метою якої є підвищення відповідності обсягів і структури фінансових ресурсів потребам розвитку національної економіки України. Головними очікуваними результатами такої концепції є зростання валового внутрішнього продукту, добробуту та соціально-культурного рівня життя населення й забезпечення макроекономічної стабільності в Україні. Це сприятиме узгодженню послідовності управління фінансовими ресурсами суб'єктів економіки та визначенню напрямів поліпшення їхньої взаємодії. Нагромадження фінансових ресурсів для розвитку національної економіки передбачає збільшення фінансового потенціалу домогосподарств, поліпшення інвестиційної політики вітчизняних суб'єктів господарювання, удосконалення механізму формування й використання ресурсів держави, раціональне залучення коштів у співпраці з міжнародними та вітчизняними фінансово-кредитними інститутами.

Отримані теоретико-методологічні та науково-прикладні результати можуть бути використані у процесі формування і реалізації фінансової політики держави, що дасть змогу підвищити ефективність управління фінансовими ресурсами в Україні та сприятиме побудові конкурентоспроможної національної економіки в умовах глобалізації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ Монографії:

1. Дропа Я. Б. Фінансові ресурси розвитку національної економіки України: монографія. Львів: ЛНУ імені Іван Франка, 2017. 426 с. – 34,3 д.а. *(рецензія Пасічник Ю. В. на монографію “Фінансові ресурси розвитку національної економіки України” // Причорноморські економічні студії. 2017. №23. С. 161–163).*
2. Крупка М. І., Ткачик Л. П., Дропа Я. Б. та ін. Корпоративний податковий менеджмент в Україні: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 314 с. – 34,11 д.а. *(автору належить 8,5 д.а. – Розділ 1 “Теоретичні та організаційні аспекти формування і розвитку податкового менеджменту”, С. 11–80).*

Підручники, навчальні посібники:

3. Фінанси в трансформаційній економіці України: навчальний посібник / за ред. М. І. Крупки / Рекомендовано МОН України (лист № 14/18.2-427 від 21.02.2006 р.). Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2007. 614 с. – 53,73 д.а. *(автору належить 5,64 д.а. – Розділ 8 “Фінансово-господарська діяльність підприємств в Україні”, С. 197–228; Розділ 14 “Удосконалення управління оборотним капіталом вітчизняних підприємств”, С. 522–554).*
4. Крупка М. І., Ванькович Д. В., Демчишак Н. Б. та ін. Інвестування: навч. посібник / за ред. М. І. Крупки / Рекомендовано МОН України (лист № 1/11-378 від 19.01.2011 р.). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 376 с. – 23,5 д.а. *(автору належить 5,2 д.а. – Розділ 3 “Інвестиційне проектування”, С. 114–199).*
5. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки / Рекомендовано МОН України (лист № 1/11-1119 від 29.01.2014 р.). Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. 440 с. – 35,5 д.а. *(автору належить 4,4 д.а. – Розділ 9 “Управління інвестиціями”, С. 215–249; Розділ 14 “Оцінювання фінансової привабливості підприємства”, С. 359–378).*
6. Крупка М. І., Ванькович Д. В., Демчишак Н. Б. та ін. Інвестування: підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки / Затверджено МОН України (лист № 1/11-18021 від 22.11.2013 р.). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 454 с. – 29,0 д.а. *(автору належить 8,9 д.а. – Тема 3 “Фінансове інвестування”, С. 57–92; Тема 6 “Обґрунтування доцільності інвестування в умовах невизначеності”, С. 132–161; Тема 8 “Інвестиційний менеджмент”, С. 204–233).*

Статті у наукових фахових виданнях України та виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз:

7. Дропа Я. Б. Оптимізація структури фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах // Бізнес Інформ. 2016. №12. С. 169–175. – 0,64 д.а.
8. Дропа Я. Б. Проблеми та особливості формування кредитних ресурсів держави в умовах глобалізації // Економіка та суспільство. Електронне фахове видання. 2017. Вип. 8. С. 579–586. – 0,72 д.а.

9. Дропа Я. Б. Сутність та джерела формування фінансових ресурсів домогосподарств // Формування ринкової економіки в Україні. 2016. Вип. 35, Ч.1. С. 139–145. – 0,54 д.а.
10. Дропа Я. Б. Оптимізація структури оборотного капіталу за напрямками вкладень // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2006. Вип. II (продовження). С. 37–43. – 0,41 д.а.
11. Дропа Я. Б. Фінансові інструменти формування ресурсів у національній економіці в умовах глобалізації // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне фахове видання. 2017. Вип. 16. С. 682–687. – 0,59 д.а.
12. Дропа Я. Організація трансформації заощаджень населення в інвестиційні ресурси // Формування ринкової економіки в Україні. 2017. Вип. 37, Ч. 1. С. 163–171. – 0,61 д.а.
13. Дропа Я. Б., Дуфенюк О. М. Особливості організації механізму формування інвестиційних ресурсів в Україні // Фінансова система України. 2007. Вип. 9, Ч.2. С. 184–193. – 0,45 д.а. *(автору належить 0,23 д.а., де розроблено структуру механізму формування інвестиційних ресурсів економіки).*
14. Дропа Я. Б., Дуфенюк О. М. Визначення потреби в оборотному капіталі з урахуванням інфляційних очікувань і сезонності // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2007. Вип. III, Т.1. С. 373–377. – 0,35 д.а. *(автору належить 0,2 д.а., де визначено послідовність розрахунку сукупної потреби в оборотному капіталі підприємства).*
15. Дропа Я. Б., Ванькович Д. В., Демчишак Н. Б. Організація управління оборотним капіталом промислових підприємств // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2007. Вип. 37(1). С. 214–218. – 0,42 д.а. *(автору належить 0,23 д.а., де розкрито етапи та функції системи управління оборотним капіталом суб'єкта господарювання).*
16. Дропа Я. Б., Кульчицький М. І., Яструбецька Л. С. Аналіз структури оборотного капіталу підприємств України за напрямками вкладення // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2008. Вип. IV, Т.1. С. 156–162. – 0,46 д.а. *(автору належить 0,22 д.а., де подано методологію аналізу структури оборотного капіталу підприємств).*
17. Хорунжий А. Г., Дропа Я. Б., Коваленко В. М. Організація контролю за кредиторською заборгованістю підприємства // Становлення доктрини фінансової системи України: монографія / за ред. доктора економічних наук, професора Юрія С. І., кандидата економічних наук, доцента Десятинюк О. М. Тернопіль: “Економічна думка”, 2008. С. 104–109. – 0,34 д.а. *(автору належить 0,2 д.а., де запропоновано послідовність здійснення контролю за кредиторською заборгованістю суб'єктів господарювання).*
18. Дропа Я., Чабан І. Податкове навантаження та його вплив на економіку України // Формування ринкової економіки України. Фінансово-економічні проблеми розвитку економіки України. 2009. Вип. 19. С. 213–218. – 0,55 д.а. *(автору належить 0,35 д.а., де обґрунтовано методологію визначення податкового навантаження та проведено його аналіз в Україні).*
19. Дропа Я. Б., Чабан І. І. Управління дебіторською заборгованістю підприємств за умов фінансової кризи // Формування ринкової економіки в Україні: Фінансово-економічні перспективи розвитку України в умовах глобалізації. 2010. Вип. 21. С. 147–153. – 0,68 д.а. *(автору належить 0,4 д.а.,*

де розроблено механізм управління дебіторською заборгованістю підприємств).

20. Дропа Я. Б., Чабан І. І. Оцінка впливу факторів на ефективність використання оборотного капіталу // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2009. Вип. 42. С. 409–416. – 0,43 д.а. *(автору належить 0,25 д.а., де побудовано моделі факторного впливу на показники ефективності використання оборотного капіталу суб'єкта господарювання).*
21. Дропа Я. Б., Данилків Х. П. Роль, динаміка та програми державної підтримки розвитку малого бізнесу в провідних країнах світу // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2011. №6(25). С. 39–44. – 0,57 д.а. *(автору належить 0,19 д.а., де проаналізовано розвиток малого бізнесу у промислово-розвинених країнах світу).*
22. Дропа Я., Бульботка О. Амортизаційна політика підприємств України: проблеми та шляхи їх вирішення // Формування ринкової економіки в Україні. 2011. Вип. 23, Ч.1. С. 182–187. – 0,52 д.а. *(автору належить 0,26 д.а., де проаналізовано ефективність методів нарахування амортизації на вітчизняних підприємствах).*
23. Дропа Я., Данилків Х. Державна політика фінансової підтримки малого бізнесу в Україні // Формування ринкової економіки в Україні. 2011. Вип. 23, Ч.1. С. 188–193. – 0,57 д.а. *(автору належить 0,2 д.а., де запропоновано способи державної фінансової підтримки малого бізнесу в Україні).*
24. Дропа Я. Б., Данилків Х. П. Основні джерела фінансово-кредитного розвитку малого підприємництва // Економічний простір. 2011. №52/2. С. 161–173. – 0,69 д.а. *(автору належить 0,21 д.а., де проаналізовано джерела фінансових ресурсів малого підприємництва України).*
25. Дропа Я. Б., Данилків Х. П. Інституційно-економічне середовище інноваційної поведінки фірм // Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2011. №5(8). С. 146–150. – 0,58 д.а. *(автору належить 0,24 д.а., де оцінено діяльність венчурних фондів у розвинених країнах світу).*
26. Дропа Я., Данилків Х. Оцінка фінансового забезпечення відтворення основних засобів у Львівській області // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2010. Вип. 43. С. 722–729. – 0,45 д.а. *(автору належить 0,23 д.а., де проведено статистичну оцінку стану та ефективності використання основних засобів підприємствами Львівської області).*
27. Дропа Я. Б., Данилків Х. П. Перспективи оптимізації фінансово-кредитного забезпечення інноваційних процесів в Україні // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2011. Вип. 45. С. 79–87. – 0,68 д.а. *(автору належить 0,27 д.а., де висвітлено питання щодо стимулювання інноваційного розвитку в Україні за допомогою фінансових та кредитних важелів).*
28. Дропа Я., Романчук З. Інвестиційна безпека та методи її оцінки // Формування ринкової економіки в Україні. 2012. Вип. 26, Ч.2. С. 345–351. – 0,62 д.а. *(автору належить 0,31 д.а., де визначено критерії економічного оцінювання незалежності, стабільності та здатності до саморозвитку й прогресу національної економіки).*
29. Заплатинський М. В., Дропа Я. Б. Сутність, класифікація та структура фінансових ресурсів підприємств України // Формування ринкової економіки в Україні. 2014. Вип. 29, Ч.1. С. 190–195. – 0,36 д.а. *(автору*

належить 0,19 д.а., де розкрито сутність та прокласифіковано фінансові ресурси суб'єктів господарювання).

30. Дропа Я. Б., Заплатинський М. В. Формування залучених фінансових ресурсів на підприємствах України // Формування ринкової економіки в Україні. 2013. Вип. 31, Ч.1. С. 230–236. – 0,38 д.а. *(автору належить 0,25 д.а., де з'ясовано сутність та подано класифікацію залучених фінансових ресурсів підприємств).*
31. Дропа Я. Б., Петрів Н. Д. Підприємства з іноземними інвестиціями як форма залучення іноземного капіталу в Україну // Молодий вчений. 2015. №8(23), Ч.2. С. 48–53. – 0,56 д.а. *(автору належить 0,3 д.а., де досліджено стан прямого іноземного інвестування в Україні).*
32. Коваленко В. М., Дропа Я. Б. Проблеми й особливості формування ресурсів фінансової системи України // Проблеми економіки. 2016. №4. С. 197–204. – 0,63 д.а. *(автору належить 0,32 д.а., де визначено сутність фінансових ресурсів економіки та розкрито особливості їх формування суб'єктами національної економіки).*
33. Дропа Я. Б., Михайлишин Х. В. Стратегія формування прибутку суб'єктами господарювання України в сучасних умовах // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне фахове видання. 2017. Вип. 15. С. 513–518. – 0,58 д.а. *(автору належить 0,4 д.а., де визначено сутність прибутку та охарактеризовано системи управління ним на вітчизняних підприємствах).*
34. Петик М. І., Дропа Я. Б. Концептуальні основи дослідження державного боргу // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне фахове видання. 2017. Вип. 19. С. 682–687. – 0,81 д.а. *(автору належить 0,4 д.а., де проаналізовано динаміку та структуру державного боргу України).*

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

35. Dropa Ya. B. Foreign experience formation and use of financial resources of households and its implementation in Ukraine // Trends in the development of national and world science: Collection of scientific articles. Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2016. P. 128–137. – 0,73 д.а.
36. Kovalenko V., Dropa Ya., Kovalenko O. Impact of globalization on resource potential of Ukraine's financial system // Norwegian Journal of development of the International Science. 2017. №2, Vol. 2. P. 23–26. – 0,54 д.а. *(автору належить 0,2 д.а., де оцінено рівень відкритості національної економіки України).*

Опубліковані праці апробаційного характеру:

37. Дропа Я. Б. Оцінка джерел формування оборотного капіталу вітчизняних підприємств // Економічні науки. Серія “Облік і фінанси”. 2007. Вип. 4(16), Ч.1. С. 120–124. – 0,18 д.а.
38. Крупка М. І., Дропа Я. Б. Організація управління оборотним капіталом підприємств України в умовах глобалізації // Управління у сфері фінансів, страхування та кредиту: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 8–10 листопада 2007 р.). Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2007. С. 224–227. – 0,15 д.а. *(автору належить 0,09 д.а., де визначено етапи та функції системи управління оборотним капіталом промислових підприємств).*

39. Дропа Я. Б. Оцінка структури оборотного капіталу підприємств України // Сучасні проблеми економіки та управління. Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої відзначенню 70-річчя з дня народження В'ячеслава Чорновола (м. Львів, 07 грудня 2007 року). Львів: Апріорі, 2008. С. 126–128. – 0,18 д.а.
40. Дропа Я. Б., Карпова Я. Ю. Оцінка ефективності функціонування товарного ринку України // Фінансова система України. 2008. Вип. 10, Ч.3. С. 110–119. – 0,54 д.а. *(автору належить 0,25 д.а., де проведений розрахунок ефективності функціонування товарного ринку України).*
41. Дропа Я. Б., Рудик О. Р., Панчук Х. Р. Основні тенденції майнового страхування в Україні // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія Економічна. 2013. Вип. 49. С. 445–451. – 0,6 д.а. *(автору належить 0,2 д.а., де досліджено основні тенденції розвитку майнового страхування в Україні).*
42. Крупка М. І., Дропа Я. Б. Механізм здійснення контролю за дебіторською заборгованістю підприємства в умовах реструктуризації економіки України // Современные аспекты финансового управления экономическими процессами: Материалы Всеукр. науч.-метод. конф. (г. Севастополь, 5–8 сентября 2007 г.), Ч.2. Севастополь: Изд-во СевНТУ, 2007. С. 52–57. – 0,3 д.а. *(автору належить 0,15 д.а., де запропоновано схему проведення контролю за дебіторською заборгованістю суб'єктів господарювання України).*
43. Дропа Я. Б., Данилків Х. П. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів на підприємствах України // Проблеми формування нової економіки XXI століття: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 25–26 грудня 2009 р.: В5т. Т. 2. Дніпропетровськ: Біла К. О., 2009. С. 31–33. – 0,2 д.а. *(автору належить 0,1 д.а., де висвітлено проблеми фінансового забезпечення відтворення основних засобів вітчизняних підприємств).*
44. Дропа Я. Б., Терешко О. М. Формування фінансових ресурсів підприємств в сучасних умовах розвитку фінансової системи // Формування ефективної моделі розвитку підприємства в умовах ринкової економіки: Тези IV Міжнародної науково-практичної конференції (24–25 листопада 2016 р.). Житомир: ЖДТУ, 2016. С. 60–62. – 0,2 д.а. *(автору належить 0,1 д.а., де визначено сутність та проведено класифікацію фінансових ресурсів підприємств).*
45. Дропа Я. Б., Терешко О. М. Формування фінансових ресурсів домогосподарств України в сучасних умовах // Сучасний стан і тенденції розвитку економіки країни: Матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 16 грудня 2016 р.). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2016. С. 143–146. – 0,2 д.а. *(автору належить 0,1 д.а., де визначено сутність та проаналізовано динаміку фінансових ресурсів домашніх господарств України).*
46. Дропа Я. Б., Петик М. І. Фінансові ресурси держави: економічна сутність та джерела формування // Розвиток економіки країни: можливості, проблеми, перспективи: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 20-21 січня 2017 року) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. Запоріжжя: ГО “СІЕУ”, 2017. С. 69–72. – 0,19 д.а. *(автору належить 0,1 д.а., де з'ясовано сутність та джерела формування фінансових ресурсів держави).*

47. Дропа Я. Б., Петик М. І. Прибуток як головне джерело формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання // Тенденції сталого розвитку економіки країни: досягнення, проблеми та прогнози: Збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених (м. Київ, 27-28 січня 2017 р.). К.: Аналітичний центр “Нова Економіка”, 2017. С. 81–85. – 0,22 д.а. *(автору належить 0,11 д.а., де досліджено джерела формування та динаміку фінансових результатів підприємств України).*
48. Дропа Я. Б., Терешко О. М. Управління фінансовими ресурсами домогосподарств України з урахуванням зарубіжного досвіду // Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Модернізація економіки: виклики і можливості економічного зростання”, 15 лютого 2017 р. К: ДНДІМЕ, 2017 р. С. 65–68. URL: <http://dndiime.org/wp-content/uploads/2017/02/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%8F.pdf>. – 0,21 д.а. *(автору належить 0,11 д.а., де запропоновано напрями впровадження зарубіжного досвіду управління фінансовими ресурсами домогосподарств у вітчизняну практику).*
49. Дропа Я. Б., Ткачик Л. П. Державний кредит як джерело формування бюджетних ресурсів // Розвиток міжнародних економічних відносин: внутрішні та зовнішні фактори впливу: Збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених (м. Київ, 24-25 лютого 2017 р.). К.: Аналітичний центр “Нова Економіка”, 2017. С. 86–90. – 0,23 д.а. *(автору належить 0,12 д.а., де проаналізовано динаміку та структуру державних запозичень України).*
50. Дропа Я. Б., Петик М. І. Механізм трансформації заощаджень домогосподарств України в інвестиції // Підприємництво та фінансова система: національні особливості та світові тенденції: збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 17-18 березня 2017 р.) / ГО “Центр економічних досліджень та розвитку”. Одеса: ЦЕДР, 2017. С. 73–77. – 0,22 д.а. *(автору належить 0,11 д.а., де розроблено механізм трансформації заощаджень населення в інвестиційні ресурси).*
51. Дропа Я. Б., Петик М. І. Інструменти залучення фінансових ресурсів суб'єктами фінансової системи // Економічна політика та механізми господарювання: сучасний стан, ефективність, перспективи: Збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених (м. Київ, 31 березня 2017 р.). К.: Аналітичний центр “Нова Економіка”, 2017. С. 98–101. – 0,18 д.а. *(автору належить 0,1 д.а., де визначено сутність та прокласифіковано інструменти залучення фінансових ресурсів у національній економіці).*
52. Петик М. І., Дропа Я. Б. Теоретичні основи дослідження державного боргу // Євроінтеграційна перспектива та інвестиційний потенціал економіки: методологія, теорія та практика: Збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 15-16 вересня 2017 р.) / ГО “Центр економічних досліджень та розвитку”. Одеса: ЦЕДР, 2017. С. 438–445. – 0,25 д.а. *(автору належить 0,12 д.а., де розкрита сутність поняття державний борг).*

АНОТАЦІЯ

Дропа Я. Б. Фінансові ресурси розвитку національної економіки України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2017.

У дисертації розроблено теоретико-методологічні засади формування, мобілізації, розподілу й використання фінансових ресурсів в Україні та обґрунтовано практичні рекомендації щодо підвищення їхньої ефективності в розбудові національної економіки в умовах глобалізації.

Запропоновано визначення фінансових ресурсів національної економіки та сформульовано методологічний інструментарій управління ними. За допомогою матричного методу побудовано моделі факторного впливу на головні параметри фінансової діяльності суб'єкта господарювання: рентабельність капіталу і оборотність фінансових ресурсів. Досліджено дію державного кредитування на формування бюджетних ресурсів та розвиток національної економіки загалом. Рекомендовано формувати раціональну структуру капіталу за допомогою показника, який враховує такі критерії: економічну рентабельність, прибутковість реалізації, коефіцієнт фінансового ризику, показник самофінансування, загальну ліквідність, коефіцієнт платоспроможності, показник середньозваженої вартості капіталу.

Розроблено модель перетворення неорганізованих заощаджень домогосподарств в інвестиційні ресурси фінансової системи за допомогою механізмів фінансового ринку, що дало змогу запропонувати напрями активізації організованої нагромаджувальної діяльності населення України. Узагальнено та систематизовано іноземний досвід залучення домашніх господарств у сферу економічної діяльності, що допомогло сформулювати пропозиції щодо впровадження його у вітчизняну практику. Сформульовано концепцію управління фінансовими ресурсами суб'єктів національної економіки для забезпечення її розвитку, яка визначає мету, завдання, принципи, етапи та відповідні очікувані результати.

Ключові слова: фінансові ресурси, заощадження, інвестиції, фінансовий потенціал, фінансове забезпечення, фінансові інструменти, бюджетні ресурси, податкові надходження, державний кредит, державний борг, держава, суб'єкти господарювання, домашні господарства, фінансовий ринок.

АННОТАЦИЯ

Дропа Я. Б. Финансовые ресурсы развития национальной экономики Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2017.

В диссертации разработаны теоретико-методологические основы формирования, мобилизации, распределения и использования финансовых ресурсов в Украине и обоснованы практические рекомендации по повышению эффективности их для построения конкурентоспособной национальной экономики в условиях глобализации.

Предложено определение финансовых ресурсов национальной экономики и сформулировано методологический инструментарий управления ими. С

помощью матричного метода построены модели факторного влияния на основные параметры финансовой деятельности предприятия: рентабельность капитала и оборачиваемость финансовых ресурсов. Исследовано влияние государственного кредитования на формирование бюджетных ресурсов и развитие национальной экономики в целом. Рекомендовано проводить поиск рациональной структуры капитала с помощью показателя, который учитывает следующие критерии: экономическую рентабельность, прибыльность реализации, коэффициент финансового риска, показатель самофинансирования, общую ликвидность, коэффициент платежеспособности, показатель средневзвешенной стоимости капитала.

Разработана модель преобразования неорганизованных сбережений домохозяйств в инвестиционные ресурсы финансовой системы с помощью механизмов финансового рынка, что дало возможность предложить направления активизации организованной накопительной деятельности населения Украины. Обобщено и систематизировано иностранный опыт привлечения домашних хозяйств в сферу экономической деятельности, что позволило сформулировать предложения по внедрению их в отечественную практику. Сформулировано концепцию управления финансовыми ресурсами субъектов национальной экономики для обеспечения её развития, которая определяет цель, задания, принципы, этапы та соответственные ожидаемые результаты.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, сбережения, инвестиции, финансовый потенциал, финансовое обеспечение, финансовые инструменты, бюджетные ресурсы, налоговые поступления, государственный кредит, государственный долг, государство, субъекты хозяйствования, домашние хозяйства, финансовый рынок.

SUMMARY

Dropa Ya. B. Financial resources of Ukraine national economy development. – The manuscript.

Thesis for a Doctor of Economics degree by specialty 08.00.08 – money, finance and credit. – Lviv National Ivan Franko University, Lviv, 2017.

The theoretical and methodological principles of formation, mobilization, distribution and use of financial resources in Ukraine are worked out and practical recommendations for increasing their efficiency for formation a competitive national economy in the conditions of globalization are grounded in the dissertation.

Financial resources of the national economy are defined as the cost expression of the sources of the state, economic entities and households property (assets) formation. These resources may be of fund's or non-fund's nature. They are formed in the process of GDP and national wealth distribution and redistribution and they are used to meet the needs of production and society socio-economic development.

There are proposed conceptual approaches to the construction of scheme for the resources flow between individual components of the Ukraine economic system. This scheme indicates the need to balance cash flows in order to improve the financial position of the economy as a whole. It is noted that the authorities, taking management decisions in the field of finance, should calculate the consequences for all national economy components. In the list of those components state resources that are used to provide financial support to the budget sphere and to regulate economic and social processes occupy a leading position.

The developed methodological tools for managing the national economy financial resources cover the following elements: socioeconomic order, need (motive), goal setting, goal implementation, analysis of the objectives, control over the objectives, expected results. All of these elements of the financial resources management methodology are disclosed in the context of the state, business entities and households. The models of factor influence on the main parameters of financial activity of the economic subject (return on capital and turnover of financial resources) are constructed using the matrix method.

The state credit influence on the budgetary resources formation and development of the national economy as a whole has been revealed. The scientific principles of the strategy and tactics of Ukraine business entities financial resources management have been developed. These principles prove that domestic enterprises must formulate a policy of financial resources mobilization and use taking into account the peculiarities of financing of non-current and current assets, capital adequacy and the maximum amount of attracted borrowed funds. Increasing its efficiency will help to maximize profits and profitability, strengthen the long-term financial position and capitalization of the business entity.

A rational capital structure has been searched using an indicator that takes into account the following criteria: economic profitability, return on sales, financial risk ratio, self-financing rate, total liquidity, solvency ratio and average weighted capital cost index.

The model of the unorganized household savings transformation into the financial system's investment resources with the financial market mechanisms help has been constructed that made possible to propose the ways of Ukraine population organized accumulation practice activating.

Foreign experience in involving households in the sphere of economic activity is summarized and systematized. The following proposals for its introduction into domestic practice are elaborated: to implement the policy of non shadowing the population income; to promote the business activity of households; to increase the interest of citizens in saving through partial or full exemption from taxation of revenues collected for accumulation; to create necessary conditions for the implementation of new banking, insurance and other types of financial services available to ordinary citizens; to increase the economic literacy of household members; to stimulate the development of credit unions, non-state pension funds, joint investment institutions in order to attract the people into investment process.

The concept of the financial resources management in the context of the financial system subjects is developed. Its purpose is to increase the correspondence of the financial resources volumes and structure to the Ukraine national economy development needs in order to ensure the growth of gross domestic product, welfare and socio-cultural standard of the population living and macroeconomic stability in Ukraine.

The conclusion is made in the dissertation about the necessity to increase the potential of households, improve the investment policy of economic entities and improve the mechanism of formation and use of state resources in order to accumulate financial resources for the national economy development.

Key words: financial resources, savings, investments, financial potential, financial provision, financial instruments, budget resources, tax revenues, state credit, state debt, financial market, state, business entities, households.